BIBLIOTECA P. ARÚS

Meridià

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 13 | Barcelona, 8 d'abril del 1938 | Preu: 50 cèntims

GUERRA!

En uns moments que és defensada per tots els catalans la llibertat i la independència de la nostra pàtria, ens arriben noves de l'absurda activitat de certs ex-patriotes que ens mouen a declarar el nostre fàstic i la nostra repugnància: per una banda informacions de diaris francesos per les quals ens assabentem d'escenes tràgiques de petits conflictes domèstics de gelosia de sala i alcova; per altra, que un poeta ex-popular entre nosaltres, mentre els catalans es baten per salvar Catalunya, ell fuig a la Polinèsia i guarnit amb un cinyell de bananes, es lliura a escriure carallades a base d'un viatge que l'hauria d'omplir de vergonya. En uns moments que tot el poble català corre sobre les puntes dels peus per defensar al crit GUERRA! l'ideal de llibertat, hi ha qui només ens ajuda desacreditant-nos en sortir el seu nom a la secció judicial dels diaris estrangers i intentant editar a Barcelona un volum no solament al marge de la nostra lluita, sinó que és una befa intolerable al nostre esforç. Fa pocs dies era el nostre President — i d'ençà d'aleshores, tot el poble català ho ha pres per la consigna més urgent—, que exclamava amb un crit d'emoció: GUERRA! Guerra a la invasió! Guerra als enemics de Catalunya! Guerra als odiats bàrbars que volen sembrar de sang la nostra terra! I com han respost alguns catalans absents de la pàtria? Quina tristesa ne sentim de pensar que n'hi han hagut que s'han esbravat fent jocs malabars amb planxes, i d'altres que s'han esbravat posant les bananes de panxa al sol i escrivint les seves impressions sobre paradisos polinèsics?

Benhauradament hi han hagut catalans que s'acuiten a reconfortar-nos i que aconsegueixen fer-nos oblidar els desertors que arribarien a fer-nos caure la cara de vergonya: tenim, per no citar-ne sinó uns de tradicionalment i essencialment patriòtics, els nostres germans d'Amèrica, els nostres catalans de Buenos Aires: els del Casal Català de la gran ciutat argentina, que constantment ens donen coratge i ajuden amb totes les seves forces la nostra lluita. Els catalans de Buenos Aires escriuen constantment, ens animen a lluitar, ens recorden que tenen tota la seva fe posada a les nostres mans, i ens envien tot el que poden, ajuden colònies infantils, envien menjar, ara darrerament han tingut un gest que els honra: en saber que els escriptors no tenien paper per a les nostres publicacions, ens escriuen que ens envien tot seguit paper d'edicions per a poder editar les obres catalanes que tenim a punt. Aquests són els catalans d'Amèrica. Quin exemple, quina lliçó per a tots aquells que, covards, fan de taup en recons abscondits de París i d'altres ciutats europees, on si no fóssim nosaltres es moririen de gana i de fàstic i de vergonya! En lloc d'ajudar-nos, Catalunya els ha d'ajudar. I a nom de què? A benefici de qui? Emprant una frase terriblement famosa, podríem dir que llur actitud ens fa als catalans de Barcelona «horror i repugnància». Només una oportunitat tenen de salvar-se, de redempció: tornar a la pàtria. Es hora encara que ajudin Catalunya. Que tornin. Si tenen coratge, si tenen amor a la terra que els ha vist néixer i que els havia fet homes, que tornin tot seguit. Que no se'n donin vergonya! Catalunya encara potser sabria perdonar-los, generosa. Que vinguin a ocupar el *seu* lloc. Que vinguin ací a oferir la seva sang. En aquests moments de perill, que es reincorporin al seu lloc d'honor, si encara els en queda.

Que pensin que Catalunya està en guerra. Que Catalunya atura amb la fúria del cos de tots els catalans la invasió. Que vinguin aquí a oferir una gota de sang, només una gota, per Catalunya! Que sàpiguen lluitar, morir si cal, a Catalunya per Catalunya! Que tallin de cop l'oprobi que els emmascara.

Catalans que sou fora de Catalunya i que encara estimeu al fons dels vostres cors aquesta terra vostra: ¿Que feu on sigueu? No sentiu que la vostra terra us crida? No us afanyeu a volar per a oferir el vostre pit a la muralla que entre tots fem a l'enemic? Preferiu arrossegar-vos com cucs de terra, bavosos, lluny del país que tant dèieu estimar i cloure els ulls per intentar enganyar la vostra consciència? Acuiteu-vos a redimir el vostre esperit i la vostra ànima! Penseu que és aquesta potser la vostra darrera oportunitat. Catalunya us crida! No teniu orelles o no teniu vergonya?

Francesc TRABAL

TOTS MOBILITZATS!

Persisteix la gravetat de la situació d'aquestes darreres setmanes creada per l'ofensiva que, gràcies al poderosíssim reforç que Hitler i Mussolini han tramès als seus exèrcits d'invasió, està realitzant l'enemic al front de l'Est.

El feixisme ha trepitjat ja terra catalana!

Catalunya, la nostra Catalunya, la de tots els catalans, sent cruixir uns trossos de la seva terra sota la petja, pesant per tants de crims com executa, dels exèrcits de la desolació i la misèria. Atila es troba al llindar de la nostra Pàtria disposat a descarregar tota la seva barbàrie i el més profund del seu odi; amb empenta vigorosa, força la nostra terra aspra i suau, amarga i saborosa alhora, per tal d'apoderar-se'n.

Pot evitar-se que el desig feixista es compleixi, catalans!

Nosaltres podem fer-lo fracassar d'una manera rotunda, completa, vergonyosa.

Cal que ens ho proposem!

De l'acció de tots nosaltres, de l'esforç que posem en la comesa, de la nostra voluntat de vèncer, de la nostra decisió de morir abans que «viure de genolls», depèn l'èxit o el fracàs de l'enemic. L'empresa planejada i en vies de realització pels invasors de la Pàtria catalana i dels pobles hispànics, es veurà fatalment frustrada, totalment desfeta, si els catalans no hi planyem esforços ni sacrificis.

En canvi, però, el feixisme envairia Catalunya — cosa que significaria el seu triomf en la guerra d'Espanya i l'inici de l'atac a França, per a intentar després anorrear les democràcies i la U. R. S. S. — si nosaltres no hi poséssim el coll.

Catalans, mobilitzem-nos tots!

S'acaba d'establir la veritable unifat antifeixista, que és el primer pas per a la responsabilotzació de tot el poble sense excepció. Esforcem-nos perquè no hi hagi ningú que es desentengui de la gravetat del moment i no vegi el que significaria la dominació de Catalunya pel feixisme italo-germànic-franquista.

Catalans: Recordem les paraules pronunciades fa pocs dies pel nostre President En Lluís Companys. La seva veu emocionada però serena, greu i vibrant, plasmava el sentiment unànime de Catalunya, el desig apassionat de no deixar-nos dominar.

La invasió de Catalunya pel feixisme representaria la submissió dels catalans a un estat dur de servitud, representaria la persecució de la llengua i la cultura nostrades, representaria els jornals de fam, representaria que el terratinent corbaria damunt la terra aquells bons pagesos que ara podien mirar el sol, representaria la vexació i la injúria i l'insult constants com a sistema, representaria la pèrdua completa de la dignitat, representaria l'imperi de Martínez Anido!

Contra tot això, els catalans ens hem d'aixecar com un sol home. No poden haver-hi vacil·lacions! Les vacil·lacions, les debilitats, cooperen en l'obra destructora de l'enemic, són elements de l'ofensiva que el feixisme executa a Catalunya.

Fermesa, decisió, voluntat de guanyar, esperit de sacrifici! I així, que ningú no ho dubti, vencerem.

Resistir, resistir i resistir: veu's ací la consigna llançada en la seva allocució als pobles hispànics pel cap del Govern de la República, Dr. Negrín. Resistir avui, per guanyar demà. El Dr. Negrín digué ben clar que si resistiem tindríem tot el que es necessita. El cap del Govern no pronunciava les seves paraules debades, pel gust de fer una frase. Sabia el que deia.

Resistir, resistir i resistir! El temps és el nostre aliat.

Catalans, tots mobilitzats!

Que tothom ajusti el seu treball a les necessitats de la guerra, que tothom visqui exclusivament per a guanyar la guerra! Les feines que es puguin fer més endavant, poden esperar-se! Ara, tothom mobilitzat, tothom treballant de cara a la guerra!

Es demanen 100.000 voluntaris per a engruixir l'Exèrcit Popular i 50.000 fortificadors per a ajudar a barrar el pas a l'enemic.

Per l'interès de tots, per l'interès de Catalunya, d'Espanya, de la democràcia i de la pau del món, per la salvació de la dignitat, de la llibertat, de la mateixa vida de cada un, tenim l'obligació de cobrir de seguida el cens demanat. Tothom s'ha d'inscriure!

Per la llibertat de Catalunya, per la llibertat d'Espanya, per la llibertat dels individus, per la salvaguarda de la civilització, tothom, ha de sentir-se mobilitzat al servei de la causa antifeixista, tothom ha de considerar-se en un lloc de combat i ha de fer més del que pugui per a abatre el feixisme.

Si nosaltres ho volem, catalans, el NO PASSARAN! serà una realitat summa, que des dels llindars de Catalunya, fent-se cada dia major, s'estendrà per tot Espanya i escombrarà rebels i invasors.

Cal que ho vulguem! «Cada home un gegant, cada català un home!», ha dit el President Companys.

J. ROURE-TORENT

PANORAMA DE LA SETMANA

¿VERS UNA PRIMAVERA DE SANG I DE FOC?

Per MANUEL VALLDEPERES

En el curs de la darrera setmana, s'han accentuat els propòsits bèl·lics dels Estats totalitaris. Itàlia es prepara per a una guerra llarga. I en aquesta preparació, compta amb Alemanya. L'enorme quantitat de material de guerra que arriba a la frontera austríaca i la preparació interior dels territoris italià i alemany, fa preveure la imminència de l'atac a Europa, servint-se dels avantatges que li reportarà la llarga sèrie de «fets consumats» que l'eix Roma-Berlín ha realitzat d'un temps ençà amb vertiginositat progressiva.

Els incendiaris, doncs, estan a punt d'encendre el ble de la bomba que ha d'escampar el seu eco tràgic a través de tota l'Europa central. França s'adona del que es prepara i està a l'aguait. Però aquesta prevenció és poca cosa davant l'envergadura del moviment que preparen Itàlia i Alemanya.

Espanya entra dintre de la llista dels «fets consumats» que han de servir de base a la guerra que s'apropa a passos agegantats. No ho és encara. I hi ha l'esperança — res més que l'esperança — que no arribi a ésser-ho. Però per això és indispensable que França sàpiga respondre de manera adequada als maneigs de les forces d'invasió que els incendiaris han enviat al nostre país per a preparar la base d'atac a França.

Mentrestant, Anglaterra segueix una política completament favorable a les intencions dels bàrbars. La preocupació de Chamberlain — l'home que haurà contret la responsabilitat màxima del que esdevingui a Europa — de procurar la desfeta de l'eix Roma-Berlín l'haurà portat a conseqüències funestes. Itàlia i Alemanya mantenen ferma la seva amistat, malgrat les raons poderoses que ens porten a creure que Itàlia no pot deixar passar sense resposta l'anexió d'Austria, portada a cap pel Führer en circumstàncies desfavorables per al Duce.

Quan s'esperava que la reacció popular anglesa influiria en l'ànim del Cap del Govern britànic, Chamberlain es manté ferm en els seus punts de vista, declarant-se partidari fervent de l'aplicació de la «no» intervenció. Aquesta actitud té la seva repercussió a França, la qual es veu obligada a adoptar mesures concretes al marge de l'amistat franco-britànica. No sabem si la viril actitud del poble francès determinarà canvis profunds en la norma de conducta del filofeixista que detenta la direcció del Gabinet anglès; però tot fa suposar que la política de vacil·lacions seguida fins ara, haurà de sofrir un canvi radical.

Potser no serà la influència de França la que obligarà el Govern anglès a efectuar una virada radical. El panorama que es dibuixa davant d'Europa fa creure que serà l'esclat de la bomba que llançaran els incendiaris el que determinarà el canvi. Però pot donar-se el cas que aleshores ja sigui massa tarda per a França i massa tarda per a la mateixa Anglaterra, que no podrà esperar res de l'amistat que tracta de crear-se amb Itàlia.

La provocació dels Estats totalitaris s'accentua per dies. Cada setmana és més clara la situació creada per l'actitud bèl·lica de l'eix Roma-Berlín. Primer ocupar totalment Espanya per a atacar França pel nord i pel sud. La posició de complaença adoptada per les democràcies, possiblement a conseqüència del pànic, és molt pitjor i de més greus conseqüències per a la seva pròpia seguretat, que una actitud de gallardia que hagués barrat el pas a l'avanç incontingut dels feixistes.

En el primer dels casos, Anglaterra hauria pogut imposar la seva força econòmica a Itàlia i Alemanya, desfetes en aquest aspecte importantíssim de llur existència. D'aquesta actitud n'hauria provingut, naturalment, la segona conseqüència: parar els peus a les continuades provocacions dels Estats totalitaris i s'hauria evitat que Austria, Lituània, Espanya i Txecoslovàquia, la darrera en perspectiva d'atac, atacada Espanya i dominades Austria i Lituània, s'haguessin convertit en bases sòlides per a la guerra futura.

De totes maneres la situació internacional, que és greu, no és insuperable. Bastaria que Anglaterra i França deixessin sentir la força poderosa de la seva influència per a tallar la marxa ascendent dels incendiaris. Del contrari, la primavera en curs pot convertir-se en una veritable primavera de sang per a Europa.

A Espanya continua existint la possibilitat de desfer la potència agressiva d'Itàlia i d'Alemanya. L'ofensiva violenta que han emprès els exèrcits italogermànics damunt Catalunya, demostra la pressa que tenen Roma i Berlín per a perpetrar el crim. En els factors favorables i desfavorables que es dibuixen en el futur de l'eix feixista, comencen a pesar més les possibilitats de contenció que les de resignada tolerància. I per això, Hitler i Mussolini s'han adonat que el camí emprès s'ha de passar de pressa per tal de no trobar-hi obstacles, han iniciat la marxa vertiginosa sobre la nostra pàtria. El futur d'Europa depèn, doncs, d'allò

(Segueix a la pàgina següent)

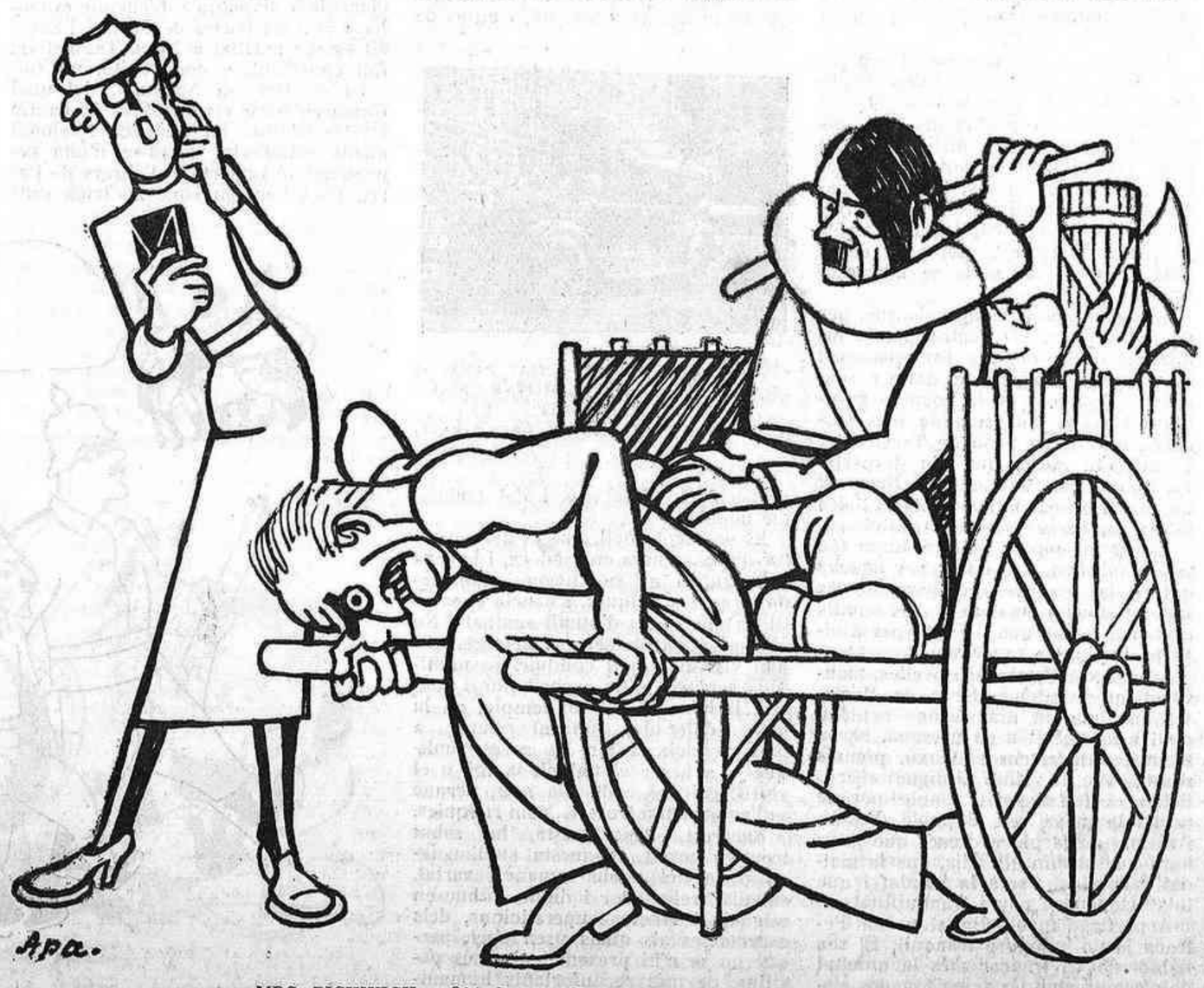

MRS. PICKWICK — Oh!, Senyor Chamberlain...!
MR. CHAMBERLAIN. — Sí, Senyora Pickwick. ¡Tot abans que el Marxisme!

(c) Ministerio de Cultura 2006

ROMANIA, POBLE PINTORESC

Bucarest, la ciutat menys romanesa de Romania, aquest poble que, sempre fidel als seus orígens, ha sabut, a través dels segles, restar llatí, malgrat tots i malgrat tot.

Bucarest, la capital de la despreocupació, la de les dones bellíssimes, la dels militars encartronats, llampants i indolents; la de la Calea Victoriei i del parc Kisselev, llocs que ensenyen a mirar les coses des de molt alt, que us demostren que ningú no pensa en altra cosa que en les seves passions i a figurar. Per això, el parc esmentat és tan concorregut per l'esposa del dependent de comerç, del funcionari, i de tots aquells que porten un tren de vida que no està en relació amb llurs guanys; per això, els assidus de la Calea Victoriei estimen que el que Déu dóna és per a ésser despès i no per a ésser guardat, perquè fer economies és menysprear els seus presents. Únicament els jueus poden pecar així.

Bucarest, ciutat balcànica, on el jueu és odiat perquè pot tustar quasi a cada casa reclamant el que és seu.

Bucarest, ciutat lleugera, ciutat de vida fàcil, construïda amb aires moderns damunt d'uns fonaments atrotinats i tenint com a frontispici el comportament escandalós del seu rei i de la seva amant, exemple de cinisme i de malpagador que els ceus súbdits procuren imitar.

Els teus fills diuen: «El nostre país no és un país de l'Orient». Això és com un axioma, perquè, per vosaltres, ésser considerat com un balcànic o com un oriental, sembla la pitjor de les injúries, per la qual cosa és preferible de passar per zingars, per gitanos.

Doncs esveltes i belles, misèria espectacular, vici i música, molta música. Això és el que fa vibrar Bucarest per obra i gràcia dels zingars: aquesta raça que toca d'una manera remarcable aires nacionals; valsos vienesos, que interpreta amb una cadència lasciva, i czardes d'Hongria, de ritme singular: són els virtuosos d'aquestes músiques especials. Llurs directors d'orquestra semblen viure els trossos que dirigeixen; posen els ulls en blanc, espolsen llurs crineres i s'extasien davant de les dones entusiasmades. Llur talent s'acaba aquí, car no hi ha res tan original com un tros de música espanyola, alemanya o francesa tocat per ells.

Es una ciutat, que encisa fins al fàstic, en la qual he vist com s'explota el pobre obrer, treballant de sol a sol, menjant i dormint al taller, gaudint únicament d'unes hores de permís el diumenge per a anar a veure l'esposa, els fills, la mare, i doblegant l'esquena sota les garrotades de l'amo o de l'encarregat, alimentat a base de molta «paprica», pebrot confitat, i de moresc, els dos productes nacionals de la terra romanesa.

Els fanàtics hi són a mils, tant o més que al camp i a la muntanya. Les religions catòlica, musulmana, jueva i diverses sectes russes, algunes d'elles indecents, dominen la gent. El noranta per cent, però, pertany a la religió ortodoxa, amb els seus *popes* (1) vermells, descarats i *borratxins*, que us trobeu per tots els establiments públics, acompanyats de llurs esposes. Recordo l'Església catòlica amb l'altar de Sant Antoni on s'hi pot fer llum d'una manera modernissima. Res des ciris; es tira una moneda per una ranura i s'encén una bombeta elèctrica d'un tauler on hi són a centes. Després es dirà que als Balkans encara es viu endarrerit.

Els teus superbs cotxers també són una enganyifa. De lluny semblen quelcom, però de prop no són res, ni homes. Exiliats de Rússia, pertanyen a la famosa secta dels *skoptsy*, els afiliats de la qual es vuene obligats a castrar-se ells mateixos. Per això estan tan rodonets i van plens de cintes blaves, roses i verdes com llurs cavalls, encara que més bruts, dintre de la llarga bata de vellut negre.

El literàriament gran Panaït Istrati, després d'haver-se-li fet, a Rússia, una rebuda apoteòsica, va claudicar del seu ideal i vingué a morir de gana al teu si, com un gos, sense que tu, ciutat de Bucarest, tinguessis en compte la seva glòria en les lletres i el mal paper que davant del món havia fet renegant de les seves idees per a poder tornar cap a tu. I encara avui ni en vols sentir a parlar ni saps en quin tros de terra el van tirar, com una carronya infecta!

Admets la despreocupació dels teus habitants, però no admets que deixin de satisfer els tributs de l'Estat. Per això, al pobre comerciant que no els paga, li envies, així que surt el sol, dos tambors, que es posen a la porta de la botiga tocant fins a eixordar tothom, perquè se n'assabenti.

Ara el que més recordo de tu són els teus pollastres a l'ast, a setantacinc cèntims. I si vaig aguantar molts dies els teus encisos i les teves lletjors, fou perquè, tal com em digué un rodamon amic, per viatjar es necessita una pell de cocodril, un estómac d'estruç i un cor d'àngel. I aquestes qualitats em crec posseir-les encara més, després d'haver-te conegut.

El poble romanès, el veritable, es troba voltant per valls i muntanyes, de la Valàquia a la Transilvània, de la Moldàvia a la Bucovina, o més enllà, sense deixar d'entretenir-se per

FAMILIA ROMANESA CAMPEROLA

les vores del Danubi groc, no el Danubli blau, que únicament es troba en el cèlebre vals de Strauss. Entre la gent humil i feinejadora trobem la teva fisionomia pròpia, la teva ànima, tal com l'han trobada els teus grans artistes, plasmant-la en art o en literatura com la princesa Bibesco, aquesta admirable dona, que, com tantes altres dones teves, més que a cap altre país, s'han revelat excelses en l'abrandament de l'esperit elevat de llur poble nadiu.

La princesa Bibesco, en el seu llibre *«Isvor, le pays des Saules»*, exposa als ulls dels seus lectors tots els secrets, tots els sentiments, tots els bells fanatismes que distingeixen el poble romanès. Llegir aquest llibre és estimar els romanesos, bo i compadint-los; profunditzar-lo, és menysprear més la seva capital, que no es preocupa de la resta del país, de la qual en certs moments se n'avergonyeix.

Se sap de molts camperols que, per no poder pagar els deutes, per la infidelitat de la dona o per qualsevol altra pena, han anat a dormir sota la copa frondosa de la noguera grandiosa i vella, tan escollida pels suïcides, que hi ha prop de Targovista. El qui s'hi adorm no se'n desperta. En canvi, cap habitant de Bucarest ha anat a buscar la mort sota la flaire mortal de l'arbre secular, tradicional.

El cas del pastor Petraca Lupu fou també fabricat a la ciutat per aquells qui de les creences populars, de les supersticions o fanatismes dels humils pretenen fer-ne una palanca per a aixecar l'opinió a favor seu.

Aquest xicot guardava ovelles, mansoiament, pels encontorns de Maglavit fins que un dia, segons explica, se li aparegué Déu en persona, barba blanca, sedosa, cos rodanxó, pòmuls rosats i veu de vellut. Li digué: «Escolleixo el teu esperit simple perquè portis la meva veu al poble. Vés-hi, i al mig de la plaça digues que ja és hora que acabin els odis, que la maldat cedeixi el pas a la bondat i que tots visqueu en pau i tranquil·litat».

A partir d'aquell dia, el pastor Petraca ja no va viure tranquil. El seu flabiol no va trencar més la quietud dels camps amb les seves tonades alegres. Un dia, però, impel·lit per la veu de Déu, que encara ressonava a les seves orelles, decidí fer el que el Pare Etern li havia manat. Va situar-se al bell mig de la plaça, a l'hora del mercat, i intentà a grans crits de fer-se sentir. Tothom el va prendre per ximple i no en féu cas.

Tornà entre les seves ovelles i se li aparegué altre cop Déu, el qual insistí sobre la primera indicació. Aleshores el pastor tornà al poble i provà de contar-li el que li havia passat.

PETRACA LUPU, DAVANT DE LA MULTITUD

Aquest cop el varen apallissar despietadament, deixant-lo exànime fins que se li presentà de nou la figura de Déu conminant-lo a perseverar en la seva actitud fins a fer-se escoltar. Petraca Lupu, però, veient-se impotent, anà a contar-ho tot al *pope*, i aquest, home pràctic, va fer muntar al mig de la plaça un cadafalc i hi cridà a tot el poble. Aleshores el pastor d'ovelles, protegit pel pastor d'ànimes, explicà el que li havia succeït, i com que el *pope*, d'acord amb els seus superiors de Bucarest, havia convidat a periodistes i empresaris d'espectacles religiosos, l'esdeveniment fou conegut arreu on la religió ortodoxa és mestressa. La nova era llençada, i el pobre Petraca Lupu, el pastor visionari, era també llençat al domini públic. La gent començà a visitar les contrades de Maglavit, a arrencar estelles dels arbres, a collir grapats de terra del lloc on el pastor deia que havia aparegut Déu, i el paisatge canvià d'aspecte, aixecant-se allà alteroses creus i una mena de trona des d'on els *popes* exhortaven la multitud, i el pobre xicot explicava, entre sanglots i paraules trencades, la seva entrevista amb Déu.

També vingueren els miracles; el cec que recobra la vista; el coix que llença les crosses i l'afamat que menja a l'esquena dels creients. El miracle més gros, però, a criteri de tots, fou el de l'automòbil que un general regalà a Petraca. Hi posaren gasolina al moment de lliurar-l'hi i mai més no els calgué de posar-n'hi per quilòmetres que fes.

L'Església ortodoxa celebrà un congrés ran dels miracles que se succeïen sense interrupció. Es va parlar bastant, es menjà molt i es begué encara més, i es convení, al final, que es tractava d'un cas gens comú, que calia donar-li l'amplitud i la publicitat que a l'Església i a la Humanitat convenia.

Males llengües deien que el rei Carol havia anat a consultar el pastor per una malaltia que servava com a record de les seves disbauxes a París, després d'abdicar a favor del seu fillet, frisós de dedicar tots els moments a la seva Lupescu.

El pobre Petraca, rústic i benhaurat, passà a viure entre personatges que no el deixaven mai sol, víctima de

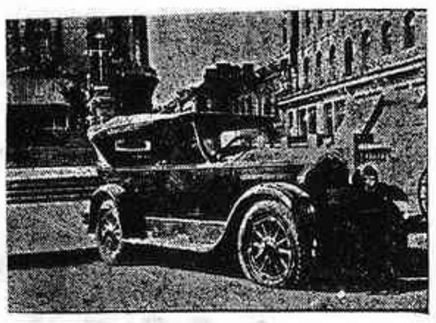

«AQUEST AUTOMOBIL HA ESTAT PARAT 45 DIES DAVANT DEL CIRCOL MILITAR I NINGÚ NO L'HA ROBAT!»
(DEL PERIODIC «DIMINIATZA», DE BUCAREST)

l'especulació dels vius i del fanatisme popular.

Es un xicot dòcil, que es deixa portar d'una manera encisadora, i la seva cabanya, si no se l'hagués emportada la gent, a miques, s'hauria convertit en una mena d'humil santuari. No obstant això, els seus protectors, que han vist més fàcil conduir les multituds a través d'un esperit pur i senzill, li han aixecat un temple, on la gent, adalerada, aspirant sempre a més, acudeix a fer les seves súpliques i a besar el flabiol, la mà o el vestit, gairebé cada dia nou, perquè se l'emporten a trossets, com relíquies.

Bucarest, l'oportunista, ha sabut treure'n profit, d'aquesta sublim ignorància del poble romanès, variat, submís, treballador i digne, àdhuc en mig de les seves supersticions, dels espectacles als quals pren part, perquè no se n'hi presenten de més positius, de més reconfortants humanitàriament.

Edgard FARRENA

(1) Sacerdot de l'Església cismàtica grega.

¿VERS UNA PRIMAVERA DE SANG I DE FOC?

(Ve de la primera pàgina)

que pugui i vulgui fer-se en territori espanyol per tal de posar fre a la carrera folla dels dèspotes.

Aquest final de setmana pot ésser determinant en dos aspectes: en el que fa referència a Espanya i en el que es refereix al futur d'Espanya. Tot depèn, és clar!, de la capacitat de resistència que els invasors trobin damunt la terra catalana i de la posició que adoptin els francesos davant l'amenaça directa a les seves vies de comunicació.

En tot cas, passi el que passi, sigui de la gravetat que sigui, la responsabilitat, tota la responsabilitat de l'incendi d'Europa, recaurà damunt d'aquells que, orbs davant de la realitat, han preferit la còmoda posició de deixar que el temps ho resolgui tot a la dura però heroica posició de l'home que lluita per a prevenir i que, prevenint, evita la tragèdia. ¿Què dirà Chamberlain quan les flames de la primavera de foc que s'acosta l'ofeguin dintre de la seva pròpia impotència?

Manuel VALLDEPERES

L'ANIVERSARI DE LA «COMMUNE» DE PARIS

Per L. REAUD

La Commemoració. — El proppassat 18 de març va fer seixanta-set anys que la «Commune» de París fou proclamada. Com cada any, totes les organitzacions del Front Popular francès, igualment que en altres països, han commemorat, mitjançant mitings i altres manifestacions, aquesta data, cèlebre en els annals de les grans lluites empreses per l'emancipació de la classe treballadora.

A les darreries del mes de maig, els nostres camarades de París aniran, de bell nou, a dipositar corones de flors a les tombes dels «communards» afusellats durant l'horrible «setmana de maig», al monument «Au Mur des Fédérés», que es troba al cementiri del Pare Lachaise. Aquesta manifestació tradicional del poble parisenc posa en relleu la seva grandiositat i fe revolucionària, cosa altament encoratjadora. La Internacional tota dels treballadors és allí, com cada any, ben representada, ben agermanada i amb una esperança que a tots és comuna: la venjança dels qui caigueren gloriosament, assassinats pels mercenaris a sou de Thiers, i el triomf dels ideals pels quals els «communards» lluitaren fins a morir.

Prop de quatre-cents milers d'homes desfilen, aqueix dia, per davant el monument refermant llur fe en un esdevenidor amarat de solidaritat universal. Per un extens recorregut de grans avingudes que menen de la plaça Clichy al cementiri del Pare Lachaise, va passant la comitiva — on són representats els comunistes i socialistes dels països tots—, durant unes cinc o sis hores, desplegades al vent les roges senyeres, bo i cantant *La Internacional*, la música de la qual té el do d'harmonitzar totes les llengües en què és cantada aquell dia...

Les causes de la Revolució. — Les causes llunyanes poden ésser atribuïdes a Napoleó III. Aquest arrencà el poder polític als capitalistes sota el pretext de defensar-los; de defensar la burgesia en contra dels treballadors, per una banda, i, per l'altra, en canvi, pretengué, també, de protegir l'obrer contra el capitalisme. Estimulà l'especulació i l'activitat industrial d'una faisó exagerada, i seguí una cursa de corrupteles i de robatoris fent-se seves les més altes i destacades personalitats de la cort imperial.

El segon imperi va caracteritzat pel «chauvinisme» francès. Es als crits de «Restitució de les fronteres del Primer Imperi», perdudes l'any 1814, o, almenys, les de la Primera República, que els «patriotes» francesos s'agruparen i marxaren a la guerra. Es tractà, aleshores, entre ells, de conquerir la ribera esquerra del Rhin.

La guerra franco-alemanya del 1870 tingué com a primer resultat la traïció del general francès Bazaine i la capitulació de l'emperador susdit; el gros de l'Exèrcit, encerclat a Metz, i París, assetjat per les forces alemanyes, feren la resta. El poble, però, no es rendí, sinó que intentà l'alliberament del territori envaït i, ensems, de crear el seu Govern propi i sostreure's del jou capitalista.

El 2 de setembre, l'Emperador capitulà a Sedan i confià la part principal de l'Exèrcit a les tropes prussianes. La Revolució esclatà, dos dies després, el 4 de setembre, i fou proclamada la República. L'enemic es trobava ja a les portes de París i l'Exèrcit estava assetjat a Metx. Tanmateix, fou constituït, a corre-cuita, un Govern de Defensa Nacional, del qual formaren parte els membres de l'antic Cos legislatiu. La Guàrdia Nacional quedà establerta valent-se d'una representació important d'obrers de París. Però l'antagonisme no trigà gens a produir-se entre el Govern — fet gairebé exclusivament de burgesos — i el proletariat en armes. El 31 d'octubre, els batallons obrers assaltaren l'«Hotel-de-Ville» i empresonaren alguns membres del Govern. Sota la pressió de les forces hostils a la Revolució i les fallaces promeses fetes pel Govern, els Ministres empresonats foren posats en llibertat.

El 8 de gener, la vila de París, esgotada per la fam, es rendia, però fent-ho amb tots els honors de la guerra. La Guàrdia Nacional conservà les armes, signà l'armistici amb els vencedors, els quals ni tan sols entraren a París, malgrat llur triomf, sinó que només ocuparen un extrem de la ciutat, i a les tropes que havien assetjat París durant 131 dies, els calgué de suportar, a llur torn, l'assetjament de les masses obreres de la capital, les quals muntaren la guàrdia perquè els prussians no poguessin passar més enllà dels límits del barri cedit als vencedors estrangers. Aquest va ésser el respecte que el proletariat parisenc imposà a un exèrcit davant del qual les tropes imperials havien retut llurs armes.

Les maquinacions de Thiers. — Thiers, el nou cap del Govern, s'adonà que el domini de les classes privilegiades corria un perill molt gran, mentre la classe treballadora restés armada. Intentà, doncs, de desarmar-la al més aviat possible, i el 18 de març, trameté tropes d'infanteria amb l'ordre d'apoderar-se de l'artilleria pertanyent a la Guàrdia Nacional, que havia estat adquirida per subscripció pública durant el setge de París. Aquesta temptativa no fou, certament, coronada per l'èxit. Tot París corregué com un sol home a la seva defensió, i la guerra esclatà llavors entre el poble de París i el Govern francès instal·lat a Versalles. El 26 de març fou elegida la «Commune» de París, el 28 del mateix mes, proclamada.

L'obra de la «Commune». — El 30 de març, la «Commune» suprimí el reclutament obligatori i l'Exèrcit permanent, i decretà que la Guàrdia Nacional, en la qual havien d'entrar tots els ciutadans útils per a les armes, seria l'única força armada; eximí del pagament dels lloguers del mes d'octubre del 1870 fins a l'abril de l'any vinent, 1871, reembossant les quantitats destinades per endavant en aquest sentit; ordenà la cessació d'empenyoraments a les cases destinades a aquest fi, i, al mateix dia, van ésser confirmats en llurs respectius llocs tots els estrangers elegits per la «Commune». La seva gloriosa senyera fou adoptada com a bandera de la República universal... El primer d'abril assignà que el sou màxim que podia percebre un funcionari de la «Commune», comprès entre aquests els membres del Govern, seria de 6.000 francs a l'any. Al dia següent, decretà la separació de l'Església de l'Estat i la supressió de la suma consignada en el seu Pressupost per a fins religiosos, i declarà de propietat nacional tots els béns de l'Església.

El 8 d'abril, aquestes mesures foren completades amb un Decret manant de bandejar de les escoles tots els símbols religiosos: quadres, dogmes, oracions; és a dir, tot allò que no ha de tenir lloc dins l'òrbita de la consciència individual. Aquest Decret s'anà aplicant progressivament. El dia 5, com a rèplica als afusellaments diaris dels combatents de la «Commune» fets presoners per les tropes de Versalles, un altre Decret ordenà de prendre en «ostatges», però això no s'arribà a temps de dur-ho a la pràctica. El 6, el 137 Batalló de la Guàrdia Nacional

(Segueix a la tercera pàgina)

—Es un provocador. Encara parlava en espanyol.

(c) Ministerio de Cultura 2006

ELS MIRACLES I EL MIRACLE

Deixant-nos portar per la fantasia, mentre diem que el miracle és sobrenatural, en el fons creiem que és la cosa més natural del món. Naturalment que el tant per cent de gent que creuen en miracles, va minvant fins al punt que els homes de cultura que hi creuen, són una minoria insignificant que no compta ni pesa.

No parlem dels que, desposseïts de la ciència hiparxiològica, van pel món a les palpentes, per no dir a ulls clucs, cosa comprensible, perquè sense els principis de la ciència universal, l'ensenyament que es desprèn de les particulars deixa sempre un marge de fosca, on si la creença en els miracles no és corrent no hi deixa d'ésser freqüent un marge de dubte que correspon al marge d'ombra que deixen les ciències particulars que solen ésser compatibles amb la ignorància universal.

El miracle que abans era creença normal, avui és creença anormal. Si abans el creure en miracles feia savi, ara fa ignorant. El miracle era la ciència de la ignorància, com ara és la ignorància de la ciència. Si abans no es parlava de res més que de miracles, ara gairebé no se'n parla, perquè ningú no se'n recorda.

Les ciències particulars, a desgrat dels sectors verges que deixen, han contribuït d'una manera tan palesa com poderosa a foragitar-lo, almenys cada una en el seu sector, i com que han envaït molts sectors del coneixement, el miracle troba poc lloc; queda acorralat. El fet constant i invariable que mai no es vegi ni s'hagi vist cap miracle, ha contribuït també a fer desaparèixer la pastura de la fantasia humana, que veia miracles per tot i a cada pas. Però com a fet negatiu que és, ha tingut tan poca efectivitat, que ha estat segles i segles sense tenir cap influència, fins que ha aparegut el fet positiu de les ciències, que no sols han canviat el món teòricament, sinó pràcticament, perquè la manera de concebre i de construir científica i l'aplicació de tots els avenços de la física a la vida usual des de la llum a l'aigua i a la higiene que representa, donen a la realitat que ens volta quotidianament un aspecte que és tan poc propici a l'ambient del miracle, fill de la fantasia, com propici era l'ambient de l'aspecte que tenien els pobles antics, plens d'art i voltats de misteri al bell mig de la soledat de la naturalesa, plena de mitologies que avui la ciència també ha desterrat no sols de la terra, sinó del cel.

No cal dir que entre les minories escasses que creuen en el miracle, encara hi ha qui creu que n'existeixen i en poden existir a cada instant. Altres més moderats i més cautes, reconeixent que potser no n'hi ha hagut mai i, sobretot, concedint que la majoria de miracles que hom explica no han existit o no han estat tals miracles, n'admeten la possibilitat, perquè diuen que no sols el fet que l'observació i l'experiència no en comprovi cap, no vol dir que no pugui existir, sinó que el mateix fet de no haver-ne existit mai, no vol dir que no en puguin existir sempre.

N'hi ha d'altres que sense creure-hi, i fins negant-los, com nosaltres, s'aixopluguen en el límit de l'existència coneguda i diuen, amb raó, que si bé no existeix cap miracle ni en pot existir cap, n'existeix un que val per tots i més que tots que és la mateixa existència.

En efecte, l'existència que coneixem no té cap explicació i no sols sembla un miracle, sinó que sembla que el més natural seria que no existís res. L'existència no sols de l'home i dels altres éssers vivents, sinó la mateixa existència universal que coneixem, se'ns presenta com un miracle realitzat en un moment que encara dura. La mateixa existència d'un creador que certes escoles suposen autor de la creació, es presenta també com un miracle, encara que hagi existit sempre, com la lògica demana, perquè de res no en pot eixir res, encara que Hegel deia que sí.

En això que hom en podria dir l'exterior o la fenomenologia de l'existència, en efecte reconeixem que no hi ha miracles, sinó lleis fixes, però en canvi podríem dir que en l'interior o en la noumenologia d'aquesta mateixa existència, no hi ha res més que el miracle. Es a dir, que si no el trobem a la perifèria, el trobem al centre, com si l'essència de l'existència fos miracle. Les lleis que coneixem, vindrien a ésser el que hom en podria dir la cristal·lització del miracle.

Però fixem-nos, senyors, que precisament el que ens és més desconegut de l'existència coneguda és precisament aquesta essència on hom suposa que hi ha el miracle. Sense conèixer aquesta essència, no sols no podem assegurar que sigui miracle pur, sinó que no podem deixar de suposar i admetre que si la coneguéssim potser veuríem que no té res de miraculós, sinó que potser ens semblaria el més natural del món, i aleshores veuríem que si ara algú pot suposar que l'essència de la realitat és el miracle, resultaria que la realitat és el contrari del miracle, que hem de reconèixer que fins ara ha estat sempre fill de la ignorància. Si ignorem l'essència de l'existència, no és estrany que se'ns presenti com un miracle.

Si en tot el que anem coneixent, el miracle va desapareixent, és molt natural que els que defensen el miracle, cerquin un refugi en el qual encara desconeixem. Però no oblidem, senyors, que aquest darrer recurs no té cap més garantia ni seguretat, que el refiar-se que l'essència de l'existència no podrà ésser mai coneguda i aleshores el miracle tindrà un recés etern. Que hi vagin amb compte, sobretot els qui, com nosaltres, admeten una altra vida després d'aquesta, perquè aleshores si podem conèixer l'essència que les condicions d'aquesta vida, units a la matèria, no ens permeten conèixer, es podria molt ben donar el cas que en la vida futura descobríssim que, efectivament, no hi ha miracles ni en l'essència de l'existència. Aquesta constatació obtinguda per l'esperit pur, absolutament separat de la matèria, faria que, a l'últim, resultés que per quedar convençut que no existeixen miracles, hom ha d'ésser àngel, que és precisament l'ésser que se li atribueixen tants o més miracles que a Déu i als Sants.

Francesc PUJOLS

ENTORN DE "GERMINAL"

L'editorial «Proa» ha publicat la versió al català de l'obra *«Germinal»*, d'Emili Zola. Es la primera d'aquest novel·lista que es dóna a conèixer en el nostre idioma i esperem que no serà la darrera. Ja és hora que ens treguin, amb una traducció cabdal, el mal gust de les edicions castellanes que han envaït el mercat, des de molts anys ençà, presentant la labor del formidable escriptor francès completament mutilada.

Fou l'any 1885, quan, per primera vegada en literatura, va aparèixer, a la llum del dia cru de la veritat, la vida dels homes de la nit, dels homes de la *mina*. Què pretenia Zola amb *«Germinal»* i per què aquest títol? Donar a conèixer la tràgica pena dels homes, anant-la a cercar en un dels llocs més colpidors del sofriment obrer: la *mina;* contar el que pot haver-hi de defalliment, i de ràbia brutal a la vegada, entre la misèria; però proclamar també la seva confiança en un avenir millor, la seva fe en el progrés, que *germina* del sofriment i de la injusticia. Car, malgrat tots els retrets que s'hagin pogut fer a Zola, l'autor de *«Germinal»* creu en la bondat de l'home, estima la vida i, si en descriu les lletjors, és amb el bon desig de veure-la més bella. En la visió que ell en dóna, hi ha la tendresa decepcionada de l'home que vol creure.

Zola digué un dia: «He posat la meva fe en la vida, a la qual crec eternament bona, l'única obrera de la salut i de la força. Ella sola és fecunda...»

Germinal està ple d'aquesta fe humana. Al fons de la terra, entre el foc tràgic de les vagues, en el desencadenament de les passions, en els moments més desesperats d'aquesta *gehenna,* Zola féu brillar lluïssors d'esperança que, segons ell, havien de culminar en un «sol de bondat immens, daurant les collites futures». Era una fe plena de candidesa? Potser sí. Però donava a aquesta negra epopeia de la *mina* quelcom de valent i de tònic, malgrat tot, de la mateixa manera que l'alenada que anima *«Els Miserables»*, de Victor Hugo, fa tenir confiança en l'espècie humana.

A més d'aparèixer *«Germinal»* com una epopeia social, resta el primer documen, el més gran testimoniatge d'escriptor sobre la vida d'un ofici. Zola mateix va voler documentar-se, veure i sentir la vida de la *mina.* No podia treure'n altra impressió que la que es reflexa en el seu llibre.

EN EL ROSTRE D'AQUESTS TREBALLADORS NOMÉS HI BRILLEN ELS COLORS BLAU, VERD O GRIS DELS ULLS

Heu visitat mai una *«mina»*. La visió d'una *mina* us deixa records que no s'esborren mai; la vida patètica i laboriosa de les «cares negres» us queda a la memòria. Vaig poder donar-me'n compte al fons d'una *mina* del Sarre.

Vaig entrar a la gàbia de l'ascensor, amb el cor encongit, acompanyat d'un enginyer i alguns obrers. De sobte, la davallada. D'instint, havíem adoptat la posició necessària: l'esquena recolzada contra una banda de la gàbia i els peus oprimits contra l'angle de l'altra. Els puntets grocs de les làmpares foradaven les tenebres cada cop més profundes, que ens sorprenien. Quèiem de dret dintre la nit. A les meves orelles hi penetrava una remor i després sorolls que s'ofegaven, que fugien. Alguns segons de sordera, mig angoixosa i mig agradable, com quan el cloroform comença a adormir-vos, quan encara esteu mig conscients o en un crepuscle de consciència. No obstant, aquesta davallada de 530 metres en un minut, al fons de la negror, tenia quelcom de bressolador i de fort que tranquil·litzava. Sabiem que als dos extrems del pou hi havia homes que, amb l'esperit alerta, els ulls a l'aguait, els braços forts i les mans precises, vetllaven per nosaltres.

Stop! Ja som a baix. Després, al cap d'una estona de caminar a través de galeries obscures, després d'haver pujat per escales relliscoses que menen d'una nit a una altra, ens trobem entre minaires que, a cops de pic, tallen la roca negra. Pel seu aspecte, aquests homes mig nus i lluents de suor no semblen haver canviat després de *«Germinal»*. En el rostre d'aquests treballadors només hi brillen els colors blau, verd o gris dels ulls. Hom resta perplex davant d'aquesta feina d'infern, i procurem fer-nos-en càrrec pensant que els minaires són necessaris i que la major part ho fan de gust. Difícilment es pot imaginar una vida tota entera passada al fons d'una *mina.* Tallen, apuntalen i enderroquen, coneixent tots els secrets moviments de la terra, i els temen perquè mai no es poden preveure les esllavissades mortals i misterioses.

—El terreny — diuen ells — fa sempre el que vol.

Saben també parlar amb mots senzills i expresius, com tots els que parlen de llur ofici, com els mariners parlen del mar.

—Sí; ens hem acostumat a no fiar-nos de la vista. Els ulls del minaire són, abans que tot, orelles.

Se senten també orgullosos de llur experiència. Uns minaires vells ens explicaren amb satisfacció com uns obrers de pic i pala saben retrobar una veta de carbó desapareguda amb motiu d'una ensulsiada, mentre l'enginyer, amb tots els seus càlculs, no sap el que s'hi pesca.

Ens contaren també mil històries esgarrifoses i mil facècies de bona llei de la vida dels homes i de les mules, a 600 metres de la capa de la terra. Ens presentaren una mula que feia vint anys que no havia vist la llum del dia i una altra que endevinava els moments perillosos etzivant un raig de guitzes.

Lleugerament i hàbil, el carbó es desprenia davant nostre i queia amb un soroll ofegat, aviat collit per la pala i tirat sense esforç al rec oscil·lant, un llarg tub arran de terra, que amb sacsejades mecàniques condueix el carbó a les vagonetes, estalviant avui als homes aquest treball esgotador de carregament, tal com es feia en temps de *«Germinal»*, car, des d'aquella època, si la vida del minaire continua perillosa, les condicions del treball han millorat.

Quan es puja de la nit del fons vers el dia, se sent com un brogit de batalla, que és el que produeixen les vagonetes sortint l'una darrera l'altra. I, de sobte, ens trobem amb el sol, els vents, els núvols, l'embriaguesa d'un país blanc de neu sense cap taca negra enlloc. Aleshores es pensa amb aquesta emocionant salutació dels minaires de la regió: *«Glick auf!»*, que vol dir «Felicitat a dalt!» I sense voler, es recorda aquesta història patètica de la *mina,* plena de catàstrofes i abnegació.

I en rellegir *«Germinal»* altre cop, he revist i comprès més bé la feixuga cavalcada d'aquest poble magnificament descrit per Zola.

Ferran CANYAMERES

L'ANIVERSARI DE LA "COMMUNE" DE PARIS

(Ve de la segona pàgina)

tragué la «guillotina» al carrer i la cremà públicament amb gran acontentament de tot el poble. El 12, la «Commune» decidí que la «columna del triomf» de la plaça Vendôme — fosa amb el bronze dels canons presos per Napoleó I d'ençà la guerra del 1809 — fos enderrocada. Aquesta columna era considerada, talment, com un símbol de «chauvinisme» i d'incitació a l'odi entre les nacions. L'esmentat Decret fou posat en pràctica el 16 de maig. El 16 d'abril, la «Commune» ordenà la confecció d'un registre d'estadística de totes les fàbriques tancades pels patrons i féu preparar els plans per tal de reprendre llur explotació amb els obrers que hi treballaven anteriorment, organitzant els treballadors encarregats d'explotar-les, en cooperatives. Segui preparant igualment els plans necessaris per a l'aplec de totes aquestes cooperatives en una gran confederació. El 20 la «Commune» declarà suprimit el treball de nit dels flequers. Les oficines particulars de col·locació dels obrers foren així mateix suprimides; aquestes agències eren explotades com una mena de monopoli per persones de confiança de la policia. El 30 d'abril manà el tancament de totes les cases d'empenyorament, per considerar-les una forma prohibida d'explotació de l'obrer. El 5 de maig, manà l'enderroc de la Capella Expiatòria que havia estat bastida com a reparació de l'execució de Lluís XVI, decapitat el 23 de gener de l'any 1795 als moments de la gran Revolució.

Com hom pot veure, el caràcter del moviment «communard», de Paris, que estava, de primer antuvi, deixat a segon terme, per raó de la lluita contra la invasió estrangera ressalta d'una faisó molt més clara i molt més acusadora des del 18 de març, com a conseqüència natural.

Malgrat això, per trobar-se la ciutat assetjada, hom no pogué sinó començar a executar totes aquelles mesures d'ordre social, de l'època. Des dels primers jorns de maig, totes les energies de la «Commune» han d'ésser concentrades en la lluita contra les forces militars, cada dia més fortes, aixecades pel Govern de Versalles.

Paris estava sota l'acció constant del bombardeig, dirigit pels qui havien considerat en tant que sacrilegi el bombejament de la capital pels prussians. Aquests mateixos individus sollicitaren del Govern prussià que donés ràpidament llibertat als soldats francesos fets presoners a Sedan i a Metz, a fi que ajudessin les tropes de Versalles — l'Exèrcit contrarevolucionari — a reconquerir París. Bismarck s'apressà a satisfer Thiers. Des dels començos de maig, l'arribada continua d'aquestes tropes donà una superioritat decisiva a les forces de Versalles. Les tropes contrarevolucionàries s'apoderaren a poc a poc de les principals posicions estratègiques, gràcies també a la complicitat dels prussians, els quals guardaren les fortaleses del Nord i permeteren a l'Exèrcit de Versalles de passar, en tallar-li la retirada per la part del Nord, ocupada per ell durant l'armistici, el qual posà fi a la guerra amb l'estranger.

D'aquesta manera, pogueren avançar i atacar en un vast front, que els obrers parisencs creien salvaguardat per l'armistici i en el qual havien emplaçat llurs forces, extremadament reduïdes. El resultat va ésser que el sector dels barris adinerats oposà una feble resistència, resistència que, altrament, es feia més forta i més tenaç a mesura que els versallencs s'apropaven als barris obrers. Els de Belleville i els de Ménilmontant pogueren resistir vuit dies l'exèrcit de la reacció.

La Repressió. — Fou aleshores quan començà aquella carnisseria d'homes, dones i infants, que ha fet tristament cèlebre Thiers davant la Història. Els fusells no bastaren en aquella mortaldat; els obrers, vençuts, queien a centenars cada vegada, ametrallats per l'artilleria. El «Mur des Fédérés» del cementiri del Pare Lachaise, que és on tingué lloc la darrera matança en massa, encara resta allí com a testimoni silenciós, però prou eloqüent, tanmateix, de l'odi i la bestialitat a què són capaces de baixar les classes dominadores quan l'obrer s'arrisca a reclamar els drets que li pertanyen. En dos dies solament, del 28 al 30 de juliol, hom pot comptar dos milers de morts, més de trenta mil durant la resistència, 13.500 condemnats i exiliats, i 70.000 dones i infants completament abandonats.

Es impossible, en un article periodístic, de fer la crítica d'un esdeveniment social tan important com aquest. Per altra part, els fets ja la fan prou eloqüentment.

En les causes fonamentals de la «Commune», hom hi troba una guerra imperialista que presenta un mal caient: una traïció militar, la protesta indignada de la classe treballadora i el seu just anhel d'emancipació social. Cal remarcar-hi també com els invasors que guanyen la guerra, cuiten de seguida a entendre's amb la burgesia del país vençut per esfondrar la Revolució, que bramula potent i amenaça els privilegis de classe. Aquesta complicitat de Bismarck i Thiers en unir-se per vèncer la «Commune», serà renovada, 50 anys més tard, per Clémenceau, que aportarà tot el seu concurs, després del Tractat de Versalles, per tal de emmordassar la Revolució alemanya comanada per Liebknecht i Rosa Luxemburg. Hom s'adona també que, dissortadament, les divisions entre els obrers esdevenen sempre pernicioses davant l'enemic comú: els «proudhomiens» i els «blanquistes» es disputaven la influència al si de la «Commune», i l'enemic fou l'únic a treure profit d'aquestes dissensions.

Qualsevol que sigui l'alta valor històrica de la «Commune», no ha passat inadvertida — ben altrament — als teòrics del socialisme científic: Marx, Engels i Lenin, els quals hi han dedicat estudis importants, particularment Lenin, que no ha deixat de posar en evidència l'alliçonament que ens dóna aquesta primera batalla social lliurada pel proletariat contra la burgesia i les repercussions que havia de tenir en el desenvolupament ulterior del moviment revolucionari.

L'enumeració tan sols de les transformacions socials intentades per la «Commune» són suficients per a fer palès que les revolucions acomplertes en altres països han hagut d'inspirar-se segurament en els principis que guiaren als «communards» l'any 1871.

Nosaltres, que vivim ja, en aquests moments, a Catalunya, una guerra lliurada a Espanya per les forces reaccionàries i per l'imperialisme més ferotge que ha existit, no podem perdre de vista les ensenyances de la «Commune».

Tractem, doncs, de refermar cada dia més la nostra unitat, tant en el terreny nacional com en l'internacional, en contra de l'enemic comú: el feixisme!

L. READ

—...ANGLATERRA LA DEIXAREM PER AL GRAN FINAL

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES ARTS

ARISTIDE MAILLOL

per JUDITH CLADEL

Judith Cladel, a la qual devem ja un «Rodin» i que publica avui un «Maillol», ha donat una vida nova al vell mot «monografia»...

Si res no és més insuportable com un infant model, res no és més interessant com un llibre model. El «Rodin», de Judith Cladel oferia en aquest aspecte un exemple d'una amenitat poc comuna. Però l'existència de Rodin era, malgrat tot, un tema magnific, comparable, en tots punts, a una obra de l'illustre artista. La vida de Maillol ha estat i resta menys agitada. El mèrit de Judith Cladel n'és molt més evident, per tal com aquesta escriptora aconsegueix conferir al seu heroi una mena de halo llegendari a la llum del qual el lector segueix amb gust les etapas de la carrera del gran artista.

Illuminació de vegades singular. Sempre directa, en tot cas.

Com va néixer la vocació de Maillol? Un dels camarades de classe del futur escultor comprava llibres que valien deu cèntims. En la coberta de l'un d'ells hi havia un caïman verd. L'estranya imatge enlluernà el petit Maillol. Com havia d'enlluernar-lo un ànec de porcellana contemplat a la parada d'un venedor ambulant i el colom de llautó daurat que adornava la gorra d'un condeixeble.

Us serà indiferent de saber que Maillol fou — més tard, evidentment — l'autor de tapisseries que seduïren Gangin? I com no assabentar-se, sen-

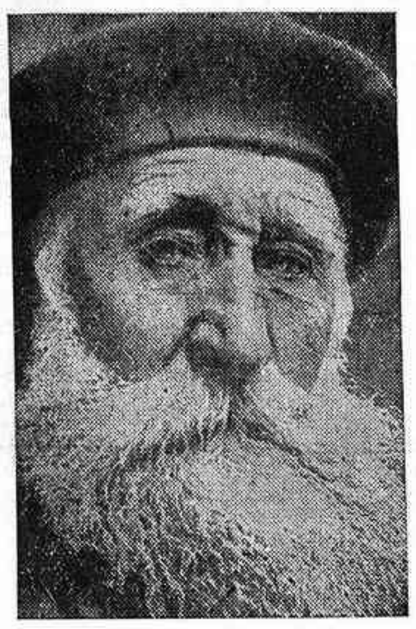

ARISTIDE MAILLOL

se una certa emoció, que l'esforç de fixar els ulls sobre la trama d'aquestes tapisseries, la nit, a la llum de les làmpares, causà a Maillol una irritació de l'iris d'una violència tal que estigué a punt d'esdevenir cec i que durant sis mesos perdé l'ús de la vista?

Quin és el drama que no amaga un somriure? Quin és el somriure que no amaga un drama? Estan lligats tots dos com el dia ho és a la nit, la nit al dia... Judith Cladel, que havia escrit a l'alcaldia de Puget-Théniers per demanar algunes dades sobre el monument de Blanqui erigit a la plaça, molt abans de la Gran Guerra, no rebé més que aquesta resposta de l'administració: «He de dir-vos que no existeix a l'Alcaldia cap escrit relatiu al monument Blanqui. Ens han dit que aquest monument no havia estat mai inaugurat...» Abans, l'havien trobat d'una audàcia excessiva. I després ha estat oblidat...

Però res no ens sembla tan significatiu com l'aventura de la rèplica de «Pomona», retinguda per un col·leccionista americà.

Aquesta rèplica travessà l'Atlàntic en el «Bremen» que fou incendiat i després ensorrat prop de Nova York. Oferiren al comprador de fer-ne fer un altre exemplar, però quan el vaixell fou tret de l'aigua, i el nostre col·leccionista veié l'obra que li havia estat primitivament destinada sortir de la mar, després d'haver sofert la doble prova del foc i de l'aigua, no en volgué d'altra...

Homenatge al poder dels elements col·laborant amb el geni.

Però heus aci una demostració de la bestiesa barrejada a la vida d'un gran home:

Durant la guerra europea, Maillol fou acusat, «en raó de les seves relacions anteriors amb el comte Kessler», d'amagar en el seu jardí de Marly uns plans d'artilleria i unes metralladores! Uns reservistes rebéren i tot l'ordre de guardar la seva casa, baioneta al canó!

Més tard, la vila de Marly hagué de rectificar i publicar el resultat complet de l'enquesta per mitjà del nunci.

Anècdotes com aquestes plauen. Un es felicita que Judith Cladel no hagi tingut por de prendre la beneiteria allà on és.

LA JOVE PINTURA CASTELLANA

FRANCISCO MATEOS

M'uneix una vella amistat amb Francisco Mateos.

Revolucionari de tota la vida, lluitant des de molt jove per assolir una renovació de valors artístics, polítics i socials, Mateos, acarnissadament perseguit per la dictadura de Primo de Rivera, es veié obligat a exiliar-se a París, on sojornà una llarga temporada, tot i efectuant freqüents escapades a Munich, les quals — com digué Jean Cassou en el catàleg d'una exposició seva — «el posaren en comunicació amb l'expressionisme i amb un cert mal gust d'Europa Central que, conjugat amb el poderós mal gust espanyol, no podia mancar de conduïr-lo a un lirisme fortament acolorit i de la més saborosa originalitat».

Fou precisament damunt les pàgines d'un exemplar d'aquest catàleg que Mateos, retornat a Espanya en caure la dictadura, m'escrivi per veure'm. Havia llegit els meus articles de *La Gaceta Literaria* de Madrid i volia conèixer-me. Ens trobàrem. Conversàrem. Coincidirem en una pila de coses. I ens férem de seguida grans amics.

Mateos pintava aleshores unes obres de contorns negres i decisius, franques i enèrgiques, aspres i rústiques. Retornat de París tan fort i tan pur com abans d'anar-se'n, sense que el seu fons puixant i bàrbar, terriblement raçat, s'hagués encomanat el *charme* inconsistent i la delicadesa divuitesca de l'art de la capital de França, Mateos, que posseeix tota l'aspra rudesa de la seva terra castellana, oposava al bon gust superficial de la França tot el seu foc i tota la seva passió, tota la seva força vehement i incontrolada. Aquelles teles — manllevem encara a Cassou — «tenien una reconfortant olor de terra cuita, de sang i de cuina de poble».

Mateos volia exposar aquelles obres a Barcelona. Però no trobà sala i marxà a Madrid. D'allà em trameté tota una sèrie de cartes dramàtiques. Havia lluitat coratjosament per airejar aquell ambient artístic irrespirable sense cap resultat. I, extenuat, em confessava que les seves teles, les teles de tots els joves, s'arreconaven perquè no interessaven... «*No le parezca brusco. No interesan. Y yo me hago huraño,*

FRANCISCO MATEOS. ¡MOROS!

zafio. Y poquito a poquito preparo mis maletas. Media docena de calcetines de lana, varias camisas de franela, un tapabocas, unos guantes... ¡Hace tanto frío en París!»

Però no se'n va anar. Intentant un últim esforç per a remoure aquelles aigües estancades, va projectar una revista de combat en la qual jo col·laboraria assiduament. Es titularia *Piel de toro*. Patrocinaria un art *vuelta a España*: potència creadora de la qual parlaven Picasso, Falla... Seria una revista antiliterària, antifrancesa —pictòricament, s'entén—, i empraria una literatura d'art antiestilista... La revista, però, no va arribar a sortir... Jo vaig publicar en una revista madrilenya un article sobre el seu art, titulat *Ya vuelven los bárbaros, madre!*, que el va animar moltíssim. «*Usted me acaba de llevar al patíbulo al crearme una estatura casi igual a Picasso, casi igual a Miró* — em va escriure—. *La estafa que me ha hecho ha sido enorme y ha tenido la habilidad de sobornar mi espíritu para que yo tenga que encontrar su escrito admirable, audaz y de pura caballeresca acometividad. Y quedé defraudado porque yo esperaba un elogio, no un reto. Ahora tengo que apretar bien las rodillas sobre los hijares de una montaña y de cada lanzada derribar un enemigo...*

Però les coses van començar a anar-nos malament. A ell i a mi. Ens mancava la tranquil·litat necessària. I la nostra correspondència es va anar espaiant fins a estroncar-se definitivament. Durant una pila d'anys no vaig saber res de Mateos. Fins que, darrerament, els seus dibuixos a *La Rambla*, els seus dibuixos a MERIDIA, uns mots a la redacció que, amb una negligència imperdonable, encara no he contestat, m'han recordat la nostra vella amistat...

Havent combatut en els rengles de totes les avantguardes obstinades, portades als extrems i a les revolucions en totes les coses, grups reduïts on regna una violenta i saludable atmosfera de radicalisme absolut, Mateos, en esclatar la guerra, havia forçosament de prendre partit a favor de la causa del poble. Les seves actuals obres de guerra tenen les característiques de les d'abans — ja n'hem parlat—, però augmentades per l'odi a l'invasor, que ha centuplicat llur vigor, i per un major domini tècnic que ha donat més fluïdesa a la dicció.

Sebastià GASCH

DEGAS

vist per PAUL VALERY

De les pàgines publicades, «A propòsit de Degas», per Paul Valéry en «La Nouvelle Revue Française», es destaca un retrat de l'artista tal com no l'havien traçat amb tant de relleu i de veritat. Degas hi és representat a casa d'ell, en el petit hotel que ocupà durant molts anys, al peu de Montmartre, 37, carrer Victor-Massé, i que fou enderrocat quan allargaren aquest tros de carrer.

Degas agradava i desagradava. Tenia i afectava el més mal caràcter del món, amb dies encisadors que no sabieu preveure. Divertia aleshores; seduïa per una barreja de broma, de farsa i de familiaritat, on entrava alguna cosa del bohemi dels tallers d'antany i no sé quin impediment vingut de Nàpols.

Jo acostumava a trucar a la seva porta bastant ansiós de l'acollida. Obria amb malfiança. Em reconeixia. Era un bon dia. M'admetia en una cambra llarga, sota el terrat, amb unes amples finestres de vidre — de vidre poc rentat — on la llum i la pols eren felices. Allà s'amuntegaven l'estufa, la banyera de zinc, les bates sense frescor, la dansarina de cera amb faldilleta de veritable gasa, en la seva gàbia de vidre, i els cavallets carregats de dones al carbó amb la pinta al puny, entorn de llur espessa cabellera estirada per l'altra mà. Tot al llarg de les finestres vagament frotades de sol, un tauleta estreta corria, tota atapeïda de botes, de flascons, de llapissos, de puntes de pastell, i d'aquelles coses sense nom que poden fer sempre servei...

Aquest taller sense luxe ocupava el tercer pis de la casa que Degas habi-

DEGAS. BALLARINA EN LA GALERIA FOTOGRAFICA

tava, quan l'he conegut, al carrer de Victor-Massé. Al primer pis, havia penjat el seu «museu», compost d'alguns quadres que havia adquirit amb els seus diners o fent canvis. Al segon, les seves habitacions. Havia clavat a les parets les obres que preferia d'ell mateix o d'altri: un gran i molt bell Corot, dibuixos d'Ingres i un cert estudi de dansarina que em tenia el cor robat...

En aquestes habitacions del segon pis es trobava un menjador on he dinat bastant tristament moltes vegades. Degas tenia por de l'obstrucció i de la inflamació intestinal. La vedella bullida, els macarrons cuits amb aigua clara que ens servia la vella Zoe molt lentament, eren d'una rigorosa insipiditat. Calia consumir després una certa melmelada de taronges de Dundee que jo no podia sofrir, que he acabat suportant, i que crec que ja no detesto, a causa del record.

Quant a la cambra de Degas, tenia la mateixa deixadesa que la resta, car tot, en aquesta casa, us feia pensar en un home que ja no s'interessa per res, només per la vida, i encara perquè hi venim, malgrat tot i malgrat nosaltres. Hi havia allà algun moble Imperi o Lluís Felip. Un raspall de les dents, assecat en un vas, amb uns pèls mig tenyits d'un rosa mort, em recordava aquell que es veu en el «nécessaire» de Napoleó, a Carnavalet, o en altres llocs. Una nit que havia de canviar de camisa per a anar a sopar al centre de la ciutat, Degas em féu entrar en aquella habitació amb ell. Es posà tot nu davant meu i es tornà a vestir, sense immutar-se.

Entro en el taller. Allà, vestit com un pobre, amb espardenyes, els pantalons fluixos i mal cordats, Degas circula.

Me'n recordo que aquest home fou elegant, que les seves maneres, quan vol, són de la distinció més natural, que passava les seves nits als bastidors de l'Opera, que freqüentava el pasatge de Longchamp, que fou l'observador més sensible de la forma humana, el més cruel «amateur» de les línies i actituds de la dona, un coneixedor refinat de les belleses dels cavalls més fins, el dibuixant més intel·ligent, el més lògic, el més exigent, el més acarnissat del món...

Heus-el ací, vell nerviós, ombrívol, gairebé sempre, de vegades sinistre i negrament distret, amb reaccions brusques de furor o d'«esprit», amb impulsions o impaciències infantils, amb capricis...

NOTES SOBRE ART REVOLUCIONARI (1)

Sens dubte, no és el mateix el dolor causat per un accident físic i el determinat per un sofriment moral; així tampoc és igual el dolor i el sofriment que causa la guerra, i el que la vida de l'home comporta en si. Per això, l'artista, davant la naturalesa, no pot seguir sempre la seva inclinació o vocació, que segurament és l'amor, la bellesa, la poesia; exactament com el jove que mor en el camp de batalla, hauria preferit seguir la seva natural predisposició, que és gaudir de la vida, però que la sacrifica en holocaust a un ideal de justícia.

Seria, doncs, simplement monstruós que l'artista, en aquests moments, s'entretingués a cantar la felicitat, indiferent o en estat abúlic, davant el crim i la barbàrie que ensangonen la nostra terra.

Jo també preferiré sempre, en l'obra de Goya, per exemple, els seus retrats de dona i «majas», o petites composicions. Però, ¿com no inclinar-se, al mateix temps, ple d'admiració, davant els seus «Dos de Mayo» o «Fusilamientos de la Moncloa», i tantes altres obres, inspirades per les iniquitats del seu temps? Està clar: si el món fos una bassa d'oli, l'artista no tindria altra feina que cantar com els ocells; però no és així. Miquel Angel féu fortificacions i construí màquines de guerra; l'artista, essent més sensible, és qui més intensament, més generosament, ha de viure i sentir els esdeveniments de la seva època.

Quan l'artista està davant el bell rostre d'una dona, avellutat com la pell dels présecs, o davant l'encantament d'un paisatge, tot és per a ell poesia, amor i bellesa, i si bé l'artista, com la majoria, no té cap culpa que els homes, pitjor que feres, s'anihilin mútuament, no pot, impassible, divinitzar, per mitjà del seu art, aquest rostre o l'encant d'aquell paisatge, si en el primer pla, els seus germans lluiten i moren. No! L'harmonia i la placidesa esdevenen enrenou i ràbia, crits de guerra i braó. Quan un poble està en armes, ha d'estar-hi tothom sense cap exclusió, i la veu de l'artista ha de tenir l'accent dels clarins de combat i no el so de la flauta dels pastors.

* * *

Aquesta guerra ha sobtat de tal manera una gran part dels artistes, que molts encara no han sabut trobar llur aplom, no solament pel trasbals operat en llur vida quotidiana, sinó perquè s'han oblidat de l'esforç, del treball, de la voluntat de creació.

L'artista gaudia d'una llibertat imponderable, però era sols en aparença: era aquella llibertat de la qual també s'ufanen els traficants, els obrers emancipats, els trinxeraires i els gitanos. A propòsit d'això, recordo un document que es guarda en els arxius artístics de Barcelona: es tracta del contracte d'un encàrrec de retaule a un pintor migeval. En ell s'estipulen, entre múltiples condicions, fins els colors de les robes, la forma dels relleus daurats, la quantitat de personatges i llurs actituds; és a dir, que l'artista es trobava lligat de mans i de peus. Però aquest artista, la llibertat la sentia en el fons del seu ésser, i si li obligaven a posar un blau, el posava, però era el blau que ell sentia i volia; el sentiment i bellesa també eren seus, fruits del seu sentit de l'art i de la seva voluntat creadora, i, malgrat totes aquestes imposicions, amb la comissura d'uns llavis, els ovals d'uns ulls, en tenia prou per a expressar tot el seu amor, tota la seva emoció d'artista.

En els nostres dies, l'artista, massa acostumat a la manca de tot compromís, de tota obligació, de tot deure, de tota contenció reguladora de la raó i la lògica, està mancat d'aquesta voluntat de creació davant el més petit esforç que se li demani; però jo crec un error pensar d'una manera escèptica, i creure que si l'artista era com era abans de la revolució, fatalment ho serà igual després, perquè per tal que una renovació sigui eficaç, hem de tornar a néixer de nou. La majoria de les més belles construccions arquitectòniques en la Roma del Renaixement italià, es feren amb les pedres, capitells, columnes, escultures, adornaments, etc., dels antics palaus i monuments de la Roma dels Cèsars; així, el bagatge de les nostres experiències d'abans de la guerra no ha d'ésser avorrit, repeteixo: no és qüestió de tècnica, d'orientació purament estètica; és qüestió que, impulsats per una nova fe, neixi en nosaltres aquesta voluntat de creació.

Que tots aquells, doncs, que tenen els mitjans i l'obligació inexcusables de protegir els artistes, ho facin. L'Exposició de Primavera tal com es venia fent, és ben poc o res. Esperem que la d'enguany sigui el principi d'una protecció eficaç, al marge de qüestions polítiques, de partits o de favoritismes. Doneu als artistes aquest suport o sosteniment material, desperteu en ells la consciència de llur deure, i estem segurs que aleshores despertarà també llur capacitat real de treball, i si fins ara eren incapaços de portar llur esforç més enllà d'unes flors o d'unes mànoles, ara seran capaços, en un nou ambient propici, de decorar les «capelles Sixtines» de la nova fe, de la nova vida. L'artista, reprendrà el seu veritable destí.

Gustau COCHET

(1) Vegeu MERIDIA n.º 5.

CARNET DE LES ARTS

El tercer número del «Journal des Peintres et Sculpteurs de la Maison de la Culture», que es publica a París, acaba de sortir. Al sumari: per Boris Taslitzky, una extensa rèplica a les insinuacions de l'«Illustration», relatives a les destruccions d'obres religioses pels republicans espanyols, i un just recordatori de la magnífica obra cultural del nostre govern. Cròniques de Jacques Lipchitz («La vida és nostra»); J. N. Florins («La percepció dels colors»), etc. Trenta pàgines del més alt interès.

La definició del mot marc *no és tan simple com la proposada pels diccionaris: «Bastimen d'una pintura, mirall, etc.». Amb molta raó i molta sensibilitat, Serge Roche sosté un punt de vista oposat. En efecte, comença amb aquests mots, el bell i erudit llibre que ha dedicat a l'estudi dels marcs: «La importància del marc té per testimoni l'amplària presa pel mot que, actualment, el designa. Tants sentits han enriquit aquest mot que el priven de fer imatge.» I més avall: «Es un replà refinat que condueix l'espectador de l'autoritat impassible de la paret al cor mateix d'una obra viva.»*

S'ha inaugurat als baixos del 14 de la Plaça de Catalunya, la Primera Exposició Trimestral d'Arts Plàstiques, organitzada per la Direcció General de Belles Arts, depenent del Ministeri d'Instrucció Pública. MERIDIA s'ocuparà extensament d'aquesta important exhibició col·lectiva en el número vinent.

Es diu que, malgrat els actuals esdeveniments bèl·lics que han mobilitzat totes les energies de Catalunya, aviat tindrà lloc la inauguració de l'Exposició anual de Primavera, de la qual cosa ens felicitarem perquè demostra que els organismes oficials, a desgrat de la gravetat dels moments, no negligeixen els afers de l'esperit.

(c) Ministerio de Cultura 2006

UN ARROS DE COMPROMIS

Era totalment diumenge.

Feia un migdia desempolsegat com els vidres lluents d'unes ulleres acabades de fregar.

Les hores del sol es dilataven, estàtiques, en una visió urbana, estereoscòpica, de repòs

Les hores de sol eren més llargues i horitzontals; estaven esteses, com a llops, sobre la calma del poble blanc, tot ple d'olor de pa.

Un aprenent de músic posava una insustituïble melodia sobre el paisatge.

Tocava i repetia unes escales, en la veu crua i casolana d'un clarinet histèric i solitari.

Es grotesc, i cert a la vegada, que cap més música podria ilustrar, com aquesta, la dansa silent de la pols en les esteles del sol d'aquelles hores ovalades.

Només se bellugava, allà dalt de les teulades verdes del poblet, un nuvolot, gros com una balena, que amb el seu vol lent i parsimoniós, al través de l'espai, recordava la vida i alleugeria l'angoixa que el món no fos acabat.

Era tan diumenge, que semblava que tots els dies passats de la vida ho havien estat, i que tots els dies a venir, havien d'ésser-ho.

Un tipus estrany pujava carrer amunt: era un home gran, vermell, vestit de negre, amb camisa midonada i calçat amb botes de botons; venia dels afores, del camp, i portava a les botes la pols vermella de la terra carnosa de les vinyes. En l'orella portava una rameta de pi.

Un gos que dormia sobre les pedres rodones dels quatre cantons, ni se'l va mirar.

* * *

Jordi va treure el cap per un finestró enmarcat de calç i de fusta pintada d'almanguena: tenia la cara ensabonada; s'estava afaitant.

Va ensumar un alè de vida nova, un glop de brisa, com si el paisatge hagués estrenat vestit.

Ell havia arribat al poble de nit. Havia dormit a les golfes de casa seva. Casa de pagès, voltada d'una forta olor de cacauers secs i submergit en una netedat sedant que assolia fins la sumptuosa brillantor de les espigues de blat de moro penjades sobre els pensaments del seu cap de vint anys.

Fins l'olor de l'estable era net...

Tot convidava a la vida. Tot, menys aquella cua de pensament que Jordi portava barrinant als recons del cap i als plecs de l'ànim, a les voreres d'aquells batecs de felicitat que li pujaven al pit quan alenava aquelles bocanades de llum, plena de blancor i de quietud.

Jordi s'anava afaitant.

La navalla anava arrasant-li arran de la pell les ombres de la memòria.

Al carrer, el diumenge, anava posant-se més coses per fer festa.

Ara era una nineta pagesa negra, crua com un codony, vestida de primera comunió, un xic rebregada per la fatiga, anava amb la mare endolada i lluenta com una magrana amb el cinyell al front del martiri d'unes sabates estretes, que feien, elles soles, la història de la data atrafegada.

La nina vestida de blau mossegava, sense treure's els guants, una taronja de sana de vori, que tocava la seda amb l'escàndol sagnant d'un crim sense escàndol.

Jordi es donava la segona passada i es mirà en un mirallet petit, on no li cabia la cara.

Jordi era un minyó en flor, bell com un deliri de vitalitat.

Ell mateix es veia créixer, cada vegada al cap de quant, quan ensopegava un mirall o l'aigua d'un reguerol on li cabés tota la persona per mirar-se.

Era cepat i ros com el blat; tenia l'escalf de vint anys plens de salut i de crosta de tots els vents i totes les solanes; la mar propera li calcinava la pell i li empolsegava els pòmuls del rostre mascle, com si fos un préssec amb ulls.

Però, ai las!, al fons dels ulls, encerclats en l'ombra febrosa d'una vida tan plena, Jordi ja portava un esglai petit com un punyalet de joguina.

Jordi sentia a cada moment l'animalitat descarnada i bestialment honesta amb què se'l miraven les dones joves i se'l bevien les dones granades.

Dibuix de Guasp

Però Jordi estava promès.

Per què? Com?

Ell mateix no ho sabia ben bé.

S'havien anat encerclant de bones intencions i li havien vorejat el cor, sense que ell pogués evitar-ho.

Era massa violent!

Ja va marxar del poble, per sostreure's a aquesta maledicció asfixiant; però ara el compromís per l'absència i la manca de paraules es feia més palès cada vegada que tornava.

Ell venia a veure la mare i un bé de Déu de mosses que anaven pujant i que es quedaven embadalides mirant-se'l, el jovencell que venia de Barcelona.

Però era un sobreentès fatal i fals, ple de coacció, venia a veure la seva promesa.

I no és que fos lletja, no.

Era xamosa i ell prou que l'estimava, però no tant!

Es coneixien de petitons.

Jordi i la Roser eren veïns i gairebé parents. Havien buscat, de menuts, totes les sendes i turons de la contrada.

Havien agafat nius, sota el sol, i alenat les flors dels tarongers, sota la lluna.

Anaven de la mà, un per cada costat dels reguerons, deixant l'aigua pel mig, com un sortilegi d'esperança, sense dir-se una paraula...

La gent va donar-se a dir que eren nuvis.

Ell, els diumenges, l'anava a cercar a casa, i la va anar deixant sense amigues, sense fer-hi res per evitar que tothom la mirés com a cosa seva.

Però no eren res.

Un dia, Jordi s'alarmà sobtadament en saber que la Roser es feia l'aixovar.

Tots els miraven, a ell, i reien maliciosos; algú arribà a fer-li un copet a la panxa tot picant-li l'ullet.

Els qui festejaven seriosament i es tractaven ja com de família eren els consogres.

Els pares d'ell i els de la Roser feien progressos de parentiu, insospitats i d'un poder de coacció, que fou fatal pel pobre Jordi.

Aquest, quan volgué posar remei al mal, no fou a temps més que de constatar, horroritzat, que havia fet tard.

Les coses del món van així, i van i van, perquè no s'estan quietes.

Un dia el sogre (El sogre!) deia a Jordi:

—Si el món quedés deturat, s'ensorraria.

Aquell dia, Jordi s'assabentà casualment que al poble li estaven fent els mobles de casat.

El pobre Jordi, fugí, fugí — textualment — a Barcelona.

Però quan arribà a Barcelona ja l'esperava una carta tendra i senzillament prodigiosa de la Roser.

Ella tot, i ésser «ella», era la que quedava sempre més bé.

Ell l'estimava?

No sabia, sincerament, eludir una resposta negativa.

Ella, era l'única persona que no li recordava cap compromís; ella només el lligava amb llaços naturals.

Bondat, dolçor, sinceritat, estimació, admiració, simpatia i una tendresa inefable que el deixava descoratjat, a mercè de la voluntat més feble i complimentosa.

Ella mai no li havia dit que fossin nuvis, ni que l'aixovar que brodava fos per casar-se amb ell, ni que ell li agradés tan sols.

Això era el més terrible!

Ella no se sabia ben bé si estava de tornada, o si, realment, havia nascut per a ell.

Jordi, fugint, de no sé sap què, a la capital, hagué de caure de ple als braços de la Roser.

Jordi, desvinculat de la família i un xic fugitiu de la voluntat pairal que el predestinava a un parentiu consagrat ja per la tradició del sobre entès, hagué de menester del veritable amor de la Roser, que, sense rèdit, de la més mínima reconvenció, fou advocada dels seus malifets i creditora dels seus descrèdits més materials.

Un dia, tornà al poble, i sense adonar-se'n, feia el camí sobre el prejudici que tornava per ella.

Tots semblava que ho sabessin, i Jordi, se sentí, unes hores, com aquells tenors de sarsuela, agafat de les mans de la Roser, i amb tot el poble i tot el món per comparsa.

Però, anant i venint, caigué el jove en la forta temptació d'anar contra els fets que el superaven, de desfer aquells lligams que ell no volia suportar, de rebellar-se.

Potser un cop deslligat de la prometença, consumada, amb la Roser, ell fóra capaç de tornar-la a festejar, però per voluntat sobirana del seu cor.

* * *

Ara, s'havia acabat d'afaitar i tenia el rostre tivant i els ulls fixos, arrodonits per l'enlluernament del migdia joiós i amb un parèntesi en els pensaments com si un raig de sol li hagués entrat al cervell com una destral.

Féu un petó a la mare i sortí de casa.

El gos vell, que dormia sobre les pedres calentes dels quatre cantons, s'aixecà lentament i el seguí, donant-li escorta.

Anaven a dinar a casa la sogra.

Era el sant de la Roser i li havien preparat un parany familiar per formalitzar la prometença.

T'han fet un arròs per tu — li va dir la mare—. Hi ha catorze convidats i tota la festa es fa a honor del vostre enllaç proper. Jo hi vaig tot seguit!

—Mare!

—Jo sóc la teva mare i no trobaria al món per a tu una pubilla millor.

Jordi anava barrinant quelcom important.

El gos el posava al davant i tornava remenant la cua, aixecava el cap i mirava l'amo interrogant-lo.

Era que Jordi, rumiant, caminava poc a poc i no feia el camí de sempre.

Jordi, diguem-ho d'una vegada, havia trobat el deslliorigador.

* * *

La taula estava parada.

Les dones, atrafegades amb uns rosetons calents a les galtes, atiaven la llenya per voleiar les brases sobre la flama rodona del rosejat.

Els homes, complimentosos, voltaven ja la cadira per seure a devorar aquella solemnial cassola, que pretenien convertir en històrica, arrossegant Jordi, a l'estat matrimonial perquè hi hagués un sant més al martirologi.

Jordi fou objecte d'una rebuda sospitosament entusiasta, que li portà a l'ànim les darreries d'un remordiment tardà que enterbolia la claredat meridiana dels seus propòsits més absoluts.

La sogra estava amb ell criminalment obsequiosa.

La Roser només va dir-li:

—Hola!

Anaren seient, i ell es trobà, sense saber com, com sempre, costat per costat d'«ella».

El sogre i la sogra, emparellats a l'altre cap de taula. L'espectacle prenia proporcions sensacionalment significatives.

Però Jordi portava l'ànim fet i res no era ja capaç de fer-lo deturar.

Amb gran estrèpit, arrossegant vasos i salers, la descomunal cassola d'arròs li fou posada, a ell, al davant.

Era l'honor màxim: sempre li feien i ell ja ho esperava.

Jordi havia de servir-se primer que ningú: primer que els vells, primer que les dones, primer — fins i tot — que la bella Roser.

Ell era ell i així s'havia anat covant aquest grotesc melodrama que l'aclaparava.

Però, aquesta vegada, Jordi féu una excepció que havia d'ésser la primera i la darrera.

Ella menjava com un ocell.

Jordi escudellà un bocinet d'arròs al plat de la Roser i després...

Es repenjà a la poltrona, s'acostà més encara la cassola i agafant el cullerot gros, començà a abocar-se cullerades d'arròs al plat: una, dues, tres, quatre, cinc, sis, set... catorze, quinze, setze... vint, trenta-quatre...

El sogre el mirava amb els ulls oberts i injectat de rave.

La sogra s'havia desmaiat.

La Roser reia nerviosa, francament divertida i un xic desairada. Si no fos això!

Jordi seguia abocant-se cullerotades d'arròs al plat.

Trenta-cinc, trenta-sis...

L'arròs ja vessava.

A terra hi havia, sota la cadira, de Jordi, tots els gats esperant les tallades.

Els convidats miraven Jordi, després el sogre, la sogra i es miraven ells amb ells, neguitosos i posats violentament fora de situació.

El sogre udolà fora de si:

—Jordi!

Jordi, però, no mirava ningú; feia un somris, com si ja fos escoltant l'epístola de sant Pau, i seguia, impertèrrit, abocant-se cullerotades d'arròs al plat.

Bé, al plat!; això és un dir.

Ja li regalimava pels genolls.

Tothom en tenia uns grans sota els peus.

La catifa ja feia xàfec, com si hagués plogut, i els gats, feia estona que fruïen sengles cuixes de pollastre.

Jordi seguia.

Setanta-quatre, setanta-cinc...

Tots s'havien aixecat alarmats.

El sogre, exasperat, esbojarrat completament, féu un salt sobre la taula, com un lleó, i agafant Jordi per les solapes, el sacsejà, com si fos sonàmbul, i dient-li més que «cul d'olla», el posà al carrer, i un cop allí, li clavà una puntada de peu on es claven usualment les puntades de peu, en els finals de comèdia o de tragèdia...

* * *

Jordi anà a raure al casino. Allí l'esperaven els de la trinca.

—Què! Ja t'has promès?

Jordi anava radiant d'alegria, com un indultat de la pena de mort.

Abstret en l'angoixa de tan gran alegria cridà el cambrer i li demanà:

—Un cafè, una copa i un puro!

—Que estàs content?

—Es que encara no he dinat.

Ell creia, de bona fe, que aquesta resposta aclaria a qualsevol tot el que passava al món nou que el voltava.

Ernest GUASP

LES LLETRES

HAN RYNER

Fa poc va deixar d'existir Han Ryner, gran escriptor i home d'ideals elevats, més conegut entre nosaltres com a idealista que com a literat. I és precisament en el camp de les lletres on la seva personalitat s'havia acusat d'una manera formidable, per la qual cosa hem de lamentar que s'hagin traduït únicament al castellà les obres on l'autor interposa la seva docrina a tota altra cosa.

A aquest home, em serà difícil d'oblidar-lo, perquè va deixar-me un record fresc, quasi d'infant. L'any 1912, se li va atorgar, amb un plebiscit, el títol de «Príncep dels Contistes», poc després d'haver-se concedit a Paul Fort, el de les balades, el de «Príncep dels Poetes». Abans de conèixer personalment Han Ryner, me l'imaginava un home insociable, esquerp, i m'aparegué dolç com un gnom de rondalla, petitó, simpàtic, amb una llarga i tupida barba grisa i un somriure irònic eloqüentissim.

Durant la guerra europea, el 1917, em fou presentat, una nit de bombardeig, sota els pòrtics del teatre Odeon, lloc on ens havíem donat cita els redactors de les comptades publicacions que propugnaven una pau immediata. Ell fou l'últim aquella nit, a presentar-se, i, malgrat l'intens bombardeig dels avions alemanys, no desertàrem del nostre lloc, perquè sabiem que Han Ryner vindria. De tant en tant, algun dels reunits sortia de sota el pòrtic per contemplar l'espectacle celestial, en el qual llums multicolors i brunzents ressaltaven per damunt de la parada d'estels, entre els crepitar de les metralladores, l'espetec dels canons antiaeris, situats dalt dels edificis resistents, i l'explosió de les bombes, enmig dels raigs dels reflectors, enclavat cada dia en lloc diferent.

Feia poc que n'havia caigut una prop del lloc on ens trobàvem, i el nostre cos encara vibrava sota la forta impressió produïda pel seu esclat, quan, d'una cantonada — dèbilment illuminada per la claror blavenca, però clara, d'un fanal encaputxat — va sortir-ne una figureta d'aspecte fantàstic per a mi: era l'aparició sobtada, enmig de la desolació de la placeta, d'un follet entremaliat, com sortit d'un dibuix de l'Apelles Mestres.

Acollí tots amb una franca encaixada i una batanada, i emprenguérem la marxa en fila india, la galta quasi fregant les façanes de les cases i l'esperit alerta. Era quelcom temerari i infantil de rondar pels sonors carrers del Barri Llatí en aquelles hores, indiferents al bombardeig i a les blavenques llums que de tant en tant es trobaven formant la paraula «Abri», la qual significava que allà hi havia un soterrani prou sòlid per a emparar els veïns i passants extraviats en nits com aquelles.

Anàrem a parar a l'espaiós taller del pintor Guinegault, on, entre les teles carrinclones d'aquest artista especialitzat en la plasmació de dones nues, d'actituds provocadores al clar de la lluna, el gran Ryner parlà tres hores seguides. La seva dissertació sobre la pau no podia tenir un marc

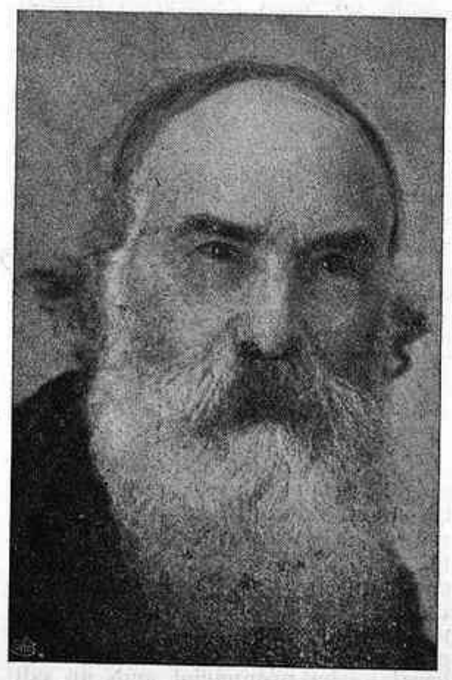

més adequat. El taller era magnific, malaguanyat per les obres que s'hi elaboraven; grans vitralles, manyacs coixins, superbes models que també havien acudit a escoltar la veu del deixeble d'Epictet. Per damunt del paisatge de teulades s'hi veia evolucionar els llumets amb els quals els avions de caça es feien senyals, i, de tant en tant, una glopada de claror, seguida d'una detonació llunyana, atreia la nostra mirada, no la nostra atenció, abassegada per l'oratòria del mestre, que voltava per la sala de l'estudi quasi a les fosques, bracejant, allisant-se la barba, parant-se cap cot o adreçant-se a qualsevol indret ple de penombra, on ell creia que hi havia un grup d'oients. No oblidaré mai aquesta vetllada deliciosa i patètica, com no oblidaré mai tampoc les altres vegades que vàreig tenir el goig de parlar-li o d'escoltar-lo simplement. La seva mare era espanyola, i l'afecte que sentia per les coses d'Espanya era gran, apreciantles a través de *Don Quijote de la Mancha*. N'és prova el seu llibre *L'ingenieux Hidalgo Miguel de Cervantes*. En parlar-li, un dia, de Barcelona, va dir-me, amb un castellà pintoresc: *«Archivo de cortesía»*.

Tots els treballs d'Han Ryner estan impregnats d'un fort sabor filosòfic i ètic. Ha guardat pel pensament tot l'abast de la seva llum; ha estigmatitzat les vileses de la vida moderna i ha donat cos al seu ideal. Al servei de la llibertat i de l'amor nítid que sempre ha predicat, ha posat una dialèctica enginyosa a les múltiples invencions poètiques.

Han Ryner, que ha consagrat un llibre a la vida de Jesús — *Le Cinquième Evangile*—, i un altre a la de Pitàgores — *Le Fils du silence* — està nodrit de tota la bondat filosòfica i mística del passat. Han Ryner, que l'any 1892 publicà una selecció de composicions en vers titulada *«Els Cants del Divorci»*, als quaranta-cinc anys va veure's amargat per les exigències d'una segona muller massa sensual, que el perseguia per tot arreu, comprometent-lo amb escenes de passió ridícula i quasi senil. Han Ryner comentava la persecució de la qual era objecte, amb un humor de mil dimonis.

La veritable personalitat d'aquest escriptor es manifesta en la prosa narrativa i novellística que li dóna ocasió per a desenrotllar, d'una manera objectiva, les seves originals idees neocíniques i neoestoiques, i en cap dels seus llibres no se'ns revela amb tanta força com en *«Les Paraboles cyniques»*. En canvi, en *«Le livre de Pierrot»*, ens sobta amb una tendresa sublim. Es el llibre del seu fillet, al qual estimava amb deliri.

Han Ryner és en mi d'ençà que el vaig conèixer, i la seva obra literària, les seves idees polítiques, la seva filosofia i el seu verb, són la cosa més original que he conegut.

F. C.

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES LLETRES

GRANDESA I MISERIA DE LA GLORIA

La glòria no deu ésser pas tan amable com imaginen els ambiciosos d'aquesta gràcia tan avara a prodigar-se. La història ens en diu alguna cosa i estudis parcials recalquen la creença. El poeta que ha conegut el seu afalac i l'aconsegueix sense factors aliens a la seva obra, gairebé sempre hi arriba pel camí de la desventura: Musset experimenta massa prematurament el tedi de viure i el renom no l'impressiona; Byron recórre Europa i profundament amargat, justament quan la seva producció va a l'avantguarda del seu orgull, clama: «Anglaterra és indigne de mi.»

Al marge d'aquests dos poetes, que feren un dandisme de la vanitat, hi ha Goethe, que assaboreix de debò, i jovenissim, el do envejat; però s'embranca amb disciplines científiques que no l'acrediten com les lletres, i aquesta falla, que inútilment provarà de vèncer, entela la íntima complaença del que ja ha aconseguit. Al costat d'aquests noms que lluiten amb petites contrarietats, de vegades volgudament perseguides, quants desventurats no podríem anotar en el caire científic, artístic i polític! Quan la glòria arriba tard, el cadàver del privilegiat és l'únic que se'n beneficia. L'antiga misèria és substituïda — trista compensació tanmateix — per la gran magnificència d'un cinquantenari. Aleshores, els fills dels antics repudiadors es barallen per trobar un lloc de màxim relleu pel pobre glorificat. ¡Així és de gran i d'amarga la glòria!

Repassem uns quants noms, els més destacats. Per quin començar sinó pel de Jesús de Nazaret? Vilipendiat en vida, la mort li obra la màxima glòria de la deïficació, i les seves paraules, malgrat la construcció parabòlica de les frases, subsisteixen i s'ageganten en transcendència més i més. Es dirà que aquell home no cercà el futur; però aquesta qualitat, coincidència remarcable, acostuma a anar entrellaçada en els privilegiats.

Compensació gloriosa i tardana fou també la de Cristòfor Colom. Tardana i un punt injusta, perquè el navegant necessità tres viatges per descobrir-se a ell mateix l'existència d'un continent. Vespucio conegué, en canvi, la glòria, sense l'esforç, i al bateig del nou món acredità una vegada més l'audàcia. Cervantes, l'immortal Cervantes, traspassà miseriós, i a la gran llista podríem afegir-hi noms i noms si no tinguéssim por d'enfarfegar l'idea. Aturem-nos, però, en un i remarquemne la grandesa i la misèria: Víctor Hugo.

En escaure's el primer centenari del Romanticisme ressuscità la vella polèmica sobre el mèrit de l'obra de l'autor de *«L'art d'être grand-père»*, i el cinquantenari de la seva mort, a poc temps de distància, no deixà que s'extingís sense l'elogi ditiràmbic ni el menyspreu més absolut. Hi hagué qui volgué veure en la seva obra una constant renovació i el qualificà del «pare del segle», d'aquell segle que — segons el mateix comentarista — «el féu una mica semblant a la seva imatge». Un altre, a qui s'hi afegiren molts, el qualificà d'imbècil, i no mancaren intellectuals que a les preguntes: «Què és el millor que heu llegit de Victor Hugo? Què és el pitjor?», cantestaren a la primera: «Tot», i a la segona: «Res».

Però la baralla ha anat molt més enllà del cinquantenari. Avui, en plena agitació europea, quan tothom té la impressió que el daltabaix s'apropa

VICTOR HUGO

i la febre de la inquietud absorbeix múltiples activitats, Víctor Hugo retorna amb una actualitat nova i invencible. Li conegué la precocitat i el renom en la joventut, encara damunt la seva tomba es reprodueixen, com ecos del passat, els clams d'admiració i els disteris dels que diuen defensar una estètica pura.

No gosaríem pas afirmar que aquest neguit «és el millor de la glòria»; si un cas ens decantaríem a qualificar-lo, «misèria de la glòria». I potser sigui així, perquè, entorn d'aquest nom les baralles prenen sempre un to de gran violència i el pretext d'un homenatge acaba per mutar-se en lluita aferrissada, en la qual l'homenatjat és l'únic que rep els cops. La glòria té sempre aquest aspecte desagradable i també el de no permetre l'ocultació d'intimitats i defallences. El glorificat no pot exigir mai la discreció i el silenci que acompanyen la mort en els altres homes. Aquesta vegada, la tomba on reposa Víctor Hugo n'ha estat el pretext. Raymond Schwab, escrivia: «Cal treure Hugo del soterrani» i de seguida nasqué la discussió que, com sempre, degenerà cap a la vàlua intrínseca de les produccions del poeta. El comentarista desitjava una tomba més espiritual, sense el gran pes de les tones de pedra, una tomba amb un simple desmai, com la de Musset, o bé arran d'aire com la de Chateaubriand. Ja fa molts anys, Poincaré havia proposat al Govern el trasllat d'aquestes restes que, immòbils i tot, criden encara a la passió. I altra vegada es ressuscita la misèria de la glòria. Els detractors clamen i els egòlatres esmolen les plomes i el pretext d'homenatge és el camí per on es despullen intimitats i secrets. Tornen de nou com un eco virulent les paraules de Claude Farrére: «Víctor Hugo ha estat, indubtablement, l'imbècil més formidable del segle XIXè», i s'exhumen les que Proudhon escrivi en 1861 i que ningú no recordava: «Si Víctor Hugo intentés la publicació de les seves obres completes, no trobaria compradors. L'he llegit quasi completament; no crec la posteritat i en tot cas una posteritat que no traspassarà gaire de l'any 1900. Serà un Bonsard del segle, que els erudits fullegeran per escriure la història literària i moral del nostre segle; però esdevindrà tan ignorat com Restif de la Bretonne, Chapelain o du Bartas. Que passi uns quants anys més a l'estranger i restarà completament oblidat». També es retreu la frase de Le Leconte de Lisle: Víctor Hugo és enze com l'Himalàia.»

Aquest és la part negativa que la glòria ha reservat a l'autor de *«Marion Delorme»*. Gairebé sempre les generacions que segueixen a les del privilegiat, netes de la gran concupiscència de l'enveja, es belluguen en un ambient serè, sota un cel sense passions. Cas singular és el de Víctor Hugo: han estat les que visqueren sota el seu renom les més apassionades a valoritzar i desvaloritzar la seva producció. Això sol vol dir que els detractors d'antany s'equivocaren, però quants immortals no trobaríem que no han pagat la glòria a un preu tan car!

El seu orgull és l'única cosa que pot moure les grans lloses de la seva tomba. En aquell seu orgull han de trobar els nous admiradors d'avui la palanca per a ressuscitar-lo. No oblidem que ell mateix, davant dels qui no volien perdonar-li l'èxit que el féu conèixer als divuit anys i el colmà de celebritat als vint-i-set, escrivia:

«...Si ceux qui l'admiraient — car vi-
[père on l'admira —
Te cherchent au cloaque où tu crois
[l'abriter,
Il sortira de l'ombre une voix pour
[leur dire:
Un aigle a passé là qui ment de l'em-
[porter.»

Víctor Hugo, mentrestant, deixa un munt d'intimitats i de delicadeses en cada polèmica. Són en aquests delicats residus on batega la misèria de la glòria, aquesta trista companyia que no es desampallega mai dels grans noms destinats a la immortalitat.

J. M. MIQUEL I VERGES

ALFRED JARRY

El XXXè aniversari de la mort d'Alfred Jarry, que s'escaigué a finals de l'any darrer — l'autor de *Ubu Roi* morí el dia primer de novembre de l'any 1907, a l'*Hôpital de la Charité*, de París—, ha passat gairebé desapercebut. Oblit d'una injusticia evident, si considerem el lloc que Jarry ocupa en la literatura contemporània i la frescor que conserva la seva obra, avui, encara, d'una actualitat sorprenent.

La influència que exercí i que exerceix encara Jarry, és considerable, més que per la seva obra, per la seva

ALFRED JARRY

vida turmentada i excèntrica, amb la qual impressionà els seus contemporanis. Per dir-ho amb paraules de Wilde: «Jarry posà tot el seu geni en la seva vida.» Es conten d'aquest poeta anècdotes innombrables, que reflecteixen un humor singular, amarg i desillusionat, solament comparable al de Swift. La seva vida fou una provocació continua. La representació de *Ubu Roi* promogué un escàndol sense precedents. Jarry, indiferent i magnific, no feia cas de les burles ni dels insults. Treballava. La seva obra, si tenim en compte que morí als trentaset anys, és copiosa. Ultra els seus poemes i els seus articles a la *Revue Blanche*, el famós *Ubu Roi* i diversos volums d'assaigs, de classificació difícil, ha deixat escrites algunes novelles reveladores d'una personalitat gairebé genial: *Messaline, Le Surmâle* i les *Gestes et Opinions du Docteur Faustroll, Pataphysicien.*

De Laval, on va néixer l'any 1873, Jarry anà a París, després d'haver heretat un centenar de milers de francs, que dilapidà ràpidament amb la publicació d'una revista literria i artística. Estimava els cafès i hi passava la major part de la seva vida. Odiava l'aigua: «Líquid tan impur — deia — que n'hi ha prou amb una sola gota per a enterbolir l'absenta». Es passejava per les fortificacions. Allí descobrí un dia el pintor Henry Rousseau, el *douanier*. El *Père Ubu*, al qual donà vida, és immortal. El seu germà, el doctor Faustroll, també restarà: la patafísica és una ciència que té, en els nostres dies, conreadors innombrables.

L'obra de Jarry és la d'un precursor, i del seu aspecte revolucionari se'n desprenen conclusions actuals. Alfred Jarry planteja d'una manera empírica el problema de l'emancipació de la intelligència. Els seus seguidors més ardents han confós la disciplina en l'acció amb l'obediència passiva en una línea deliberada d'una manera arbitrària o insuficient. I, tanmateix, una ètica nova, despresa de l'automatisme psíquic que ens és imposat per una educació massa rígida; una ètica jutjada constantment, serà l'únic fonament de les conquestes socials. Es aquesta síntesi de la consciència crítica i del geni tècnic, la que formarà el sol «home» que poguem reconèixer com a tal. El món ha actual sempre, fins ara, *contra* alguna cosa. Avui es veu obligat a lluitar *per* una humanitat regenerada. Aquest pas del *contra* al *per* ha fet brollar unes superestructures polítiques i ha creat una violent agitació interior, enmig de la qual intenten prosperar les teories més desuetes, els sistemes més monstruosos, camuflats i hàbils, per a servir ideologies de progrés. Es sota el signe de la purificació que es tracta d'encasernar l'«home» — físicament i moralment—, i que es renoven amb aquesta finalitat els prejudicis racials, l'amor a l'autoritat i a l'obediència, el gust de la mort.

Primera etapa del pensament dialèctic: negació, destrucció, esfondrament de tot allò que constitueix un món del qual Jarry — impassible i altivol en la seva misèria — no semblava sofrir personalment: «L'instint noble de conservació consisteix a mantenir la pròpia individualitat impenetrable a les forces exteriors».

Defensar el seu *jo!* L'obra de Jarry és eloqüent en aquest sentit. Molt gelós del seu individu, Jarry tenia un pudor tan esquiu, que només trobava la seva expressió autèntica en el cinisme més inconvenient. El *Père Ubu*, que es refusava la tendresa, es deturà en la seva obra al límit extrem de l'emoció humana més profunda.

M.

ESCRIPTORS ALEMANYS A L'EXILI

UNA CONVERSA AMB EGON ERWIN KISCH

Egon Erwin Kisch té 53 anys i 27 llibres escrits. Un afeccionat a les comparances gràfiques diria que si agafàvem dos exemplars de cadascun dels seus llibres i els apilàvem assoliríem, justament, l'alçada del seu autor. Això, de passada, donaria idea d'un home més aviat baix i rodanxó. Un home amb una corba abdominal adequada als 53 anys però amb un rostre i una «allure» de 35 anys.

Rodamón incansable, es pot dir que porta encastada a les soles de les sabates la pols de les cinc parts del món: unes sabates potser tan venerables com les de Xarlot — del qual és un bon amic — que han marcat petjades a Austràlia i a Rússia, a Xina i Amèrica. En el seu rostre dur i amable alhora hi ha les empremptes d'una vida moguda. Home d'empenta i d'energia, no ha reculat davant de res i és així que ha conegut els més diversos i inversemblants oficis: soldat a la gran guerra, mariner a Amèrica, membre del Salvation Army salvador d'ànimes al so de tabals, màgic prestidigitador davant de multituds bocabadades, obrer en una fàbrica de cervesa... En les seves anades i vingudes pel món — que ell coneix tan bé com qualsevol ciutadà pugui conèixer el pati de casa seva — s'ha guanyat un sobrenom pel qual és universalment conegut: Rasender Reporter, és a dir, el Reporter Frenètic.

Encara que Egon Erwin Kisch no és periodista, escriu essencialment reportatges. Amb un estil viu, àcidament irònic, ens conta les coses que ell ha vist pel món sense deixar-se entabanar per sofisticacions ni superficialitats. Hereu directe de John Reed s'encara resoltament amb la realitat per crua i desagradable que sigui, amb una honestedat professional que el fa doblement simpàtic. De mirada inquieta — dissortadament i producte de la seva vida accidentada ara no hi veu gaire — us fa l'efecte que, si per casualitat esguarda una poma, allò que realment està esguardant són els pinyols...

En castellà, la Cenit li edità un llibre excellent: «El paradís americà». Escrit amb un humorisme coent, desfà d'una manera implacable totes les il·lusions que hom hagi pogut forjar-se a base del «paradís americà». D'Amèrica passà a Xina. L'any 32 prenia part a la guerra xinesa i publicava un altre llibre: Xina secreta, el seu millor llibre segons el seu parer. De Xina anava a Austràlia i en tornava amb un llibre sota el braç: «Desembarcament a Austràlia». Però deixem que ell mateix ens parli dels seus viatges i dels seus llibres...

«Per cert — em diu — que aquest desembarcament a Austràlia fou força original. Us diré com va anar: Barbusse, com a president del Comitè Mundial Antifeixista, em trameté a Austràlia per tal de donar-hi una sèrie de conferències. En arribar a Melbourne, el consolat alemany a Sidney i els elements nazis protestaren de la meva arribada i aconseguiren que les autoritats locals em prohibissin desembarcar. Amb tot, moments abans de marxar fou anunciat un míting al moll; milers i milers de treballadors hi acudiren i jo els vaig parlar des de la coberta del vaixell. Una tribuna ben espaiosa! En el moment que el vaixell es separava del moll vaig fer un bot i ja em teniu de corcoll davant la multitud impressionada. En lloc de trencar-me el cap — vaig saltar des de més de cinc metres d'alçada — per sort només vaig trencar-me la cama com si fos una canya: des del turmell fins al genoll. Però ja era a Austràlia! Les autoritats del país em condemnaren a sis mesos de treballs forçats. Però els intellectuals, els obrers i els universitaris protestaren del meu empresonament i aconseguiren que fos alliberat al cap de tres setmanes.

...?

Ni jo mateix no sé l'edat en què vaig començar a rodar món. De la guerra ençà es pot dir que no he parat. Per cert, que, de les meves diguem-ne experiències de la guerra, n'escriví un llibre el títol del qual *«Notez ça Kisch»* és d'origen curiós. Com que sovint anotava coses al meu carnet, els companys em tragueren un motiu: *Notezçakish*. El mot féu forrolla i aviat, en tot un sector, esdevingué un insult de gruix i qualitat com qualsevol altre. No era rar que hom sentis dir: «Cochon! Tu est un notezçakisch!»

EGON ERWIN KISCH

Un dels països que m'ha impressionat més fondament, ha estat Rússia. La meva visita en aquest país tingué ressons dins de la meva obra. Aquell entusiasme, aquella febre constructiva i renovadora que s'escampava per tot el país fins als seus recons més secrets em donaren la idea d'escriure un llibre sobre els territoris de l'Asia Soviètica, fronterers amb l'Afghanistan: «L'Asia fonamentalment canviada.» Es la història de la penetració d'una nova civilització dins del més arrelat primitivisme...

...?

Sí, ja havia estat anteriorment a Espanya. L'any 33. Sempre havia sentit un veritable fanatisme per aquest país. I no em decebé! La gent hi és tan amable, tan acollidora... Hi ha dues ciutats al món en les quals m'agradaria de viure: Toledo i Pekin. I quan penso que ara aquestes dues ciutats no són més que munts de runes... Bàrbars! — ha pronunciat amb un odi infinit.

Catalunya contrasta tan fortament amb la resta d'Espanya que, en venir d'Aragó hom queda sobtat per la diferència. Encara porteu les imatges dures dels camperols aragonesos enfarfegats sota vestimentes de regust local quan unes dotzenes de quilòmetres enllà se us apareix l'home corrent i normal en qualsevol capital europea. Fa tot l'efecte que, mentre Espanya ha viscut resclosida, potser amb una mena d'urc, Catalunya ha viscut més de cara al món, ha restat oberta a tota mena d'influències moltes de les quals ha assimilat. Amb tot, de vosaltres el món en coneix ben poca cosa. Per què no heu organitzat representacions culturals a les capitals més importants, que tindrien cura de la propaganda de les vostres coses? La vostra producció literària és considerable. Per què no heu organitzat centres de traducció i cases d'edicions a París i a Londres on s'editarien totes aquelles obres que s'ho valguessin...?

Li he hagut de donar la raó i ha estat amb la certesa que en un futur proper, les coses s'endegarien d'una altra manera. A la meva nova pregunta, Kisch ha respost:

El paper de l'escriptor en front dels problemes que la vida ens planteja, em penso que pot ésser definit així: L'escriptor, no solament ha de servir la veritat sinó que ha d'impedir la calúmnia i evitar el triomf moral de la violència. La violència pot imposar-se per la força de les metralladores, però nosaltres hem d'evitar que aquesta victòria momentània no pugui ésser ni justa ni justificada als ulls de ningú. Ací, hem guanyat una gran batalla en aquest aspecte: la batalla de l'odi envers el feixisme. Es evident que avui ningú no pot sentir ni ombra de simpatia pel feixisme. Hem posat en evidència els seus crims i els seus procediments. L'hem fet odiós...

...?

La veritable literatura alemanya no l'hem pas de cercar al nostre país, sinó escapada pel món. L'Associació d'Escriptors Alemanys a l'exili — de la qual he tingut l'honor d'ésser el president — representa la immensa majoria d'escriptors alemanys que realment es mereixen aquest nom. Qui pot oposar-nos l'Alemanya nazi davant de Thomas i Heinrich Mann, d'Anna Seghers, de Feutchwanger...?

Els escriptors alemanys ens hem posat resoltament al vostre costat. Nombre d'ells ha estat amb les armes a la mà, com Ludwig Renn (amb el qual he compartit tres anys de presó), Willi Bredel antic Comissari del Batalló Thaelman que està enllestint una novella sobre la guerra. Erich Weinert, poeta popular. Gustav Regles novellista, ferit per la mateixa bomba que matà el general Lukakcs. Alfred Korontowitch assagista brillant autor d'una obra sobre el «Batalló de les 21 nacions.» Hans Marehwitza, escriptor proletari. Bodo Use, novellista antic nazi i amic de Hitler esdevingut fa tres anys — davant la realitat feixista — un ardent antifeixista. Erich Arendt, autor d'una obra poètica considerable sobre el front d'Aragó. Peter Kast, autor teatral...

...?

Projectes? N'hi ha alguns que ja han esdevingut realitats. La vostra lluita m'ha inspirat dos llibrets: l'un dels quals ja ha aparegut i l'altre, d'aparició immediata. *«Trois vaches»*, és la senzilla història d'un camperol del Tírol que es ven les seves tres vaques per tal de poder venir a lluitar i ajudar tres companys seus que tampoc no tenien mitjans per al viatge. L'altre llibre és sobre la vida dels internacionals als hospitals. Un llibre tràgic escrit amb estil humoristic — em diu amb una ganyota agradolça. I sobre Espanya estic escrivint una obra considerable en la qual tinc posades moltes illusions. En el meu llibre *«Entrada prohibida»*, ja li dedico tres capítols. Però ara, és tot un llibre...

Ha vingut a acomiadar-me i, a fora, encara hem conversat una estona. M'ha expressat la seva fe en la victòria. La seva fe i la seva admiració envers el nostre poble...

Tot això és el que m'ha dit aquest ciutadà del món de rostre dur i amable alhora, amb una corba abdominal de 53 anys, però amb un rostre i una «allure» de 35.

J. MORERA I FALCO

(c) Ministerio de Cultura 2006

TEATRE

REFLEXOS DE PARIS

He vist recomanar amb una certa insistència, per diaris que volen tenir una evident tendència moderada, que no oblidéssim la influència espiritual que Paris ha exercit de molt de temps ençà entre nosaltres. Fòrem folls, en efecte, si avui volguéssim de cop i volta, oblidar aquesta influència; si volguéssim, de cop girar-nos-hi d'esquena. Per veïnatge, per simpatia de temperaments, per consanguinitat lingüística, és precis i fins és inevitable, fatal, que aquesta influència continuï. Ho és fins i tot, perquè els ensenyaments i els exemples de Paris els nostres escriptors i els nostres artistes els porten a la sang. ¿Quina evolució, quina escola de l'art o de la literatura francesa no han tingut modernament un reflex entre nosaltres? Catalunya ha estat — fins i tot massa, fins a desfigurar-se una mica ella mateixa — espiritualment, en aquests darrers anys, una provincia francesa. La diferència del clima espiritual i artístic entre Barcelona i Madrid és, en bona part, deguda al fet que la influència de Paris ha estat més forta entre nosaltres, i que les novetats de Paris han entrat a la peninsula per Barcelona.

El teatre també s'ha nodrit d'aquesta influència. Alguns creuen que se n'ha nodrit massa. En realitat el que esdevé és que, aixi com en les altres branques literàries i més encara en la pintura, hem triat sovint els bons models, en el teatre no hem triat sinó el pitjor. Es a dir, en el teatre, llevat casos i autors que formen excepció, no ens hem deixat guiar per l'art, sinó pel comerç. Hi hem trascolat, de vegades de contraban, no allò que fa la glòria del teatre de Paris, sinó el seu llast. El bon teatre francès traslladat al català, no ha tingut gaire èxit. Els clàssics, Molière, sobretot, a desgrat d'algunes provatures, no hi han arrelat. I quan a Paris el teatre esdevenia roent, amb les polèmiques que Dumas hi encenia, aci oscillàvem, encara, entre les xabacaneries de Pitarra i les provatures romàntiques de Guimerà. Dumas semblava escandalós al nostre públic, i li ha seguit semblant sempre el teatre francès.

El mal, possiblement, per al nostre teatre, no ha estat de sentir massa profundament la influència francesa. El millor que hem produït potser — unes quantes comèdies de costums i de caràcter — és degut a aquesa influència. El mal és no haver-la sentit a temps, no haver-se deixat, en tot cas, influir pels millors.

¿Es, doncs, qüestió de reprendre aquesta influència? ¿Es qüestió d'apressar-nos? Seriem realment folls si no n'aprenguéssim la lliçó diària d'agilitat, d'intelligència, de claredat i de gràcia que ens ofereix el teatre francès de sempre. Però el mal és que avui, a França el mateix que aci, o més que aci, els critics parlen de crisi; parlen de la necessitat d'airejar, de renovar el teatre. Tot i que algú podria dir-nos que molts països ja voldrien per a ells els rosegons de teatre francès que els critics parisencs menyspreen, el cert és que no sembla pas que avui ens podem tonificar a base d'un teatre, la crisi del qual denuncien els mateixos interessats.

I el pitjor és que la seva crisi més aviat s'agreuja. La temporada actual és força fluixa. Comedietes amables, vodevils divertits, és gairebé tot el seu balanç. Quan en mig de l'angoixa de la nostra tragèdia, llegim les recensions que d'aquest teatre fa la premsa francesa, ens sembla que ens parla un llenguatge que ni entenem. Què lluny són de nosaltres, tots aquests problemes minúsculs, tots aquests sentiments sense passió, tots aquests personatges d'ànima blanca!

Però ens preguntem encara: ¿Es, per ventura que aquestes temes reflecteixen la França actual? ¿Es, per ventura, que hi tenen gran cosa a veure? Tot i les aparences frívoles, França, ¿no viu també unes hores d'angoixa i de passió continguda? I la crisi del seu teatre, ¿no provindrà, precisament, de no saber interpretar aquestes hores? ¿D'entossudir-se a servir de calmant i de narcòtic? La culpa de la crisi del teatre francès, ¿no serà, en el fons, una manca de gosadia en els autors?

Domènec GUANSE

Meridià Passeig de Pi i Margall, 29, pral Telèfon 12289 Barcelona

Aquest número ha passat per la censura

L'ANIMA DEL PARAL·LEL

I

Igualment que les persones, el carrers tenen una ànima que els aguanta, i que els dóna solta i fesomia. Com que tenen una ànima, parlen; però a la quieta, amb una veu molt baixa, entenedora només per aquells que tenen l'orella fina. I parlen un llenguatge que és farcit de records, d'evocacions agredolces, i amarat de poesia. Escolteu-los i us convencerèu del que us dic.

I fa bonic, tanmateix, de passar per un carrer de la Barcelona vella o de la nova i sentir com les pedres, les voreres i els recons més rovellats o més nous us van explicant, a cau d'orella, la seva història, ja rancia, o bé la seva naixença i el seu creixement sobtat.

Aquesta sensació confidencial i vaga de poder parlar amb els carrers per on es passa, l'he experimentada moltes vegades. Encara fa més bonic, però, anar-hi expressament, sense cap objecte precis ni concret, com aquell qui va a veure un bon amic, per tal de fer-la petar una estona. Aleshores els carrers, vells o nous, encara diuen més coses. T'apareixen, igualment que aquells, la teva visita amical, i es senten més decantats a expansionar-se.

Fa uns quants dies que anàrem a rodar una tarda pel Paral·lel. Som uns vells amics d'aquesta via popularissima de Barcelona. El coneixem gairebé de quan va començar a donar les primeres passes vacillants, i ell ens coneix igualment de quan encara no haviem començat a caragolar el primer cigarret de paper.

Hi vàrem parlar llargament. Va explicar-nos moltes coses, d'ara, que encara no sabiem i va desvetllar una pila de records que teniem ben adormits en el recó més fosc i més quiet de la memòria.

El que ens va dir és el que ara t'explicarem, amic lector.

* * *

El Paral·lel comença al moll i arriba fins a la Plaça d'Espanya. Davant mateix del port hi ha l'edifici de la Duana, que sembla que tingui la mania de voler-li privar de veure'l i de contemplar-lo. I si no és aixi fa aquest efecte, perquè només li deixa entrellucar una mica per la banda dreta, que és per on s'albiren uns quants pals escadussers dels vaixells que hi ha ancorats, unes veles, molt poques, la popa d'un vaixell, i una grua negra. L'aigua que el Paral·lel pot contemplar des del seu lloc cabria al palmell de la mà. A aquesta nosa hi contribueixen els tramvies que van amunt i avall continuament, i que en arribar davant de la Duana fan giragonses, i aquell tren negre, empastifat de carbó, que porta una màquina petita que xiula com si fos grossa — com més petita és la nou, més remor mou—, i que s'atura, hores i més hores, justament al davant mateix del lloc per on podia veure el moll. Aquest tren que, vist de lluny, sembia de per riure, és un solemne ganàpia.

Després, a la banda esquerra i ja en ple Paral·lel, s'aixequen les Drassanes, amb els seus cactus enormes, arrambats a la paret, i aguantats amb claus i filferros. A la dreta hi ha unes parets que són els darreres d'uns quants carrers, negrosos, i el més llarguissim del Gàs. Més ençà, a la banda mateixa de les Drassanes, hi ha unes tavernes polsoses, que fan sentor de caragols amb salsa, de vi negre i de suor, i damunt la porta de les quals hi voleien, a l'hora del sol, espessos eixams de mosques rondinaires.

Un cop s'ha passat aquest tros, vénen els music-halls, els teatres, els cafès, els bars, la famosa «Pansa», les voltes veïnes de la Bretxa; més cafès concerts i més teatres, alguna que altra «tasca» escadussera on el got de vi espès del Penedès rega — més ben dit, regava—, uns plats de mongetes amb llomillo o de bacallà a la llauna que tenien mil gustos. Es aci, el que en podriem dir el rovell de l'ou del Paral·lel, que és el més conegut de la gent i el mes popular; el que té el cor robat a molts barcelonins i a molts forasters, que no poden deixar d'anar a passar-hi una tarda, tan aviat com poden, entaforant-se en un music-hall o en un teatre de revista qualsevol, per tal de veure cama d'aprop, o bé encabint-se en un cafè a remugar diaris.

Més amunt, cap a la banda de Sants, sembla que s'eixampli. Les coses tenen una altra fesomia, menestralegen. No tenen el sèc de picardia que tenen les del tros que va del carrer Nou fins al Còmic. No fa l'efecte que vagin de nits i que dormin de dies, com les d'aquell altre lloc. I més amunt, encara, s'hi troben unes quantes cases més baixes, de drapaires, que semblen garatges, i uns quants garatges que semblen magatzem de ferralla.

Abans, a la banda esquerra de dalt del Paral·lel, hi havien uns campaments de gitanos. L'Exposició va bandejar-los d'allà. Els llençà molt més amunt. Han anat a parar a la Bordeta, a Sants, a can Túnis, i a la banda del darrera de Montjuïc.

Aquests gitanos eren una gent molt castissa. Un amic meu, al qual ara fa molt de temps que no he vist, va viure amb ells durant dos o tres anys. I me n'havia explicat moltes facècies. Era oncle d'una gitana, jove i bonica, que rodava pels cafès del Paral·lel on anaven a taulejar els comediants, dient-los la bonaventura i estirant-los cigarretes per a *«su hombre»*, per la poderosa i pintoresca raó que ell havia viscut amistançat amb una tia d'aquella mossa, que era de color d'oli brut.

I fou, diguem-ne el marmessor testamentari d'una altre oncle d'aquesta gitana, el qual va morir de mala mort. A dins de la caixa, els seus familiars hagueren de colocar-hi la petaca, plena de tabac, una ampolla de vi, i una altra d'aiguardent. Quan es disposaven a fer-la tancar, s'adonaren que no havien pensat a col·locar-hi una pistola. L'enterrament s'hagué de suspendre. I el meu amic, cuita-corrents, va haver d'anar a trobar un conegut seu que era guardarrobes d'un teatre del Paral·lel, i li comprà una pistola vella i descarregada, per un parell de pessetes; pistola que fou encabida solemnement dins del taüt. Aixi el difunt, segons la tradició dels gitanos, que són supersticiosos com un mal esperit, pogué travessar els llimbs ben armat, per tal de poder fer cara al dimoni, si de cas aquest li sortia de trascantó i, de passada, va poder alimentar-se durant el llarg viatge.

Passat el que fou abans el campament dels gitanos i que ara és un lloc urbanitzat per l'Exposició, ja som a la «Pansa», de Sants, que presideix la Plaça d'Espanya. Ja som al final del Paral·lel. Aci acaba la seva fesomia física. Ara anirem per l'altra. Però hem de tornar avall.

* * *

Hem sortit del Moll? Tornem-hi. Heus aci els vaixells ancorats, que carreguen i descarreguen les grues que grinyolen, els mariners que circulen apressats d'una banda a l'altra, els descarregadors forçats corbats sota el pes dels sacs, les barquetes, el torpediner Z-A, el destroier C. R.—. i l'aigua oliosa que dorm. Allà baix, a la Barceloneta, les barques, amples de panxa, es veuen arrenglerades. Les «golondrines» van amunt i avall, fins a la boca del port. El soroll metàllic de la vagoneia aèria us volta i alceu el cap. Els carros caminen amb peresa, i els cascos dels cavalls fan sortir espurnes de foc de l'empedrat.

El moll és un formiguer.

Es de dia. Hi peta un sol calent, reconfortador. Hi ha molts vells i moltes criatures que el prenen. Els primers, asseguts damunt dels taulons. Els marrecs jugant, vigilats de lluny per les seves àvies i les seves mares. A la nit s'estén sobre el moll un vel de misteri. Els vaixells i l'aigua es fonen en la negror de la nit. Obren l'ull, tafaners, uns llumets de color vermell, verd o blau; immòbils, talment com ulls de mort, que es contemplen a l'aigua negra, i dins de la qual s'esgarrifen i tremolen, allargassats.

Damunt del moll, hi plana un silenci solemne. Les sirenes dormen. Els mariners si no són a córrer el districte cinquè, ja són a jóc fa estona. Els llums dels fanals fan una claror somorta i bruta i per la ratlla de claror que es dibuixa al sòl hi passen ombres negres, mig esborrades.

Passa una ombra, corrent. Porta un fardell a l'esquena. Desapareix a la banda de la terra negra. Se senten uns quants trets. I de seguida, travessa la ratlla de llum uns homes armats. Són els carrabiners. Persegueixen aquell home que ha pispat cotó d'un dels magatzems. L'han tocat? Potser si. Potser no. Però podria molt ben ésser que demà, en fer-se clar, fos trobat un home, estés a terra, al portal d'una de les voreres de la terra negra, amb un tret al cap o al ventre, en mig d'un cèrcol de sang. De dia, a la millor, anava a pescar musclos, a la quilla dels vaixells o a les clavegueres que van a parar al moll, i a les nits es devia fer un suplement amb el cotó, Són els drames de la misèria.

A la terra negra, que és més ençà entremig del Gàs o de Montjuïc, també hi funciona l'amor fàcil. Però aci barrejat amb el robatori de carteres, i amb alguna que altra baralla que s'acaba a ganivetades, producte de la beguda, d'alguna cosa d'amors contrariats, o d'una rivalitat entre vividors de dones. O simplement, per gelosia entre invertits. El món és un misteri que no s'acaba mai.

* * *

La paret del Gàs; la del davant. Els «tècnics» del barri en diuen *La freda* i *La calenta*. La *freda* és la darrera. La del gàs és la *calenta*. De què vénen aquests noms? Del següent. Que hi havia — ara no sé si encara n'hi ha—, molta gent que a la nit s'hi arrambava i s'hi posava a dormir. Feien un jaç amb diaris o amb papers, i s'ajeien damunt. S'estalviaven, si de cas els tenien, els cèntims que valia anar a dormir a aixopluc del barri xinès, i dormien igualment. A l'hivern, a les sis de la tarda, ja hi havia gent arrecerada a la «calenta» perquè l'escalfor de la paret els reconfortava. Als tocatardans, els tocava d'ajocar-se a la «freda». De vegades es produïen disputes i baralles que algunes vegades acabaven malament.

A l'estiu, naturalment, succeïa que la «freda» era la paret més cobejada, i que també a primera hora ja s'hi arredossava gent. Els acaparadors d'aquestes dues parets, eren pidolaires, gent del subsòl, retuda, vençuda per la misèria o per «excés» de ganes de treballar.

També n'hi havia que tenien mandra de caminar i que s'ajocaven a dormir sota la panxa dels lleons de bronze del monument de Colom, i al reple dels frisos que voltaven el sòcol.

Ex-homes i ex-dones; pobladors del districte cinquè i gent que ningú no sabia de què vivia ni com es guanyava la vida, i menys si se la guanyava, ni ells mateixos, clar. Parracs de persona i de roba, barrejats, sobre un matalàs prim fet de diaris rebregats i de trossos d'arpillera o de sac, que esperaven, els uns, arrambats i fruint de l'escalfor de la «calenta» o tremolant de fred, i apilotant-se i apretant-se, per tal de fer-se una mica d'escalfor, a la paret de la «freda», que es fes de dia, per tal d'anar a fer recerca a les piles de deixalles dels carrers, i als pilots del cagaferro del gas; per estirar el braç en passar un carro ple de bales de cotó per les Drassanes, per a agafar-ne un grapat i anàr-se'l a vendre en una botiga rònega del carrer del Migdia.

Les primeres clarors del dia, doncs, els foragitaven d'aquells llocs i els feien escampar la boira per la ciutat. En desapareixien ells, i acte seguit, bon punt començava de petar-hi el sol, que era molt de bona hora, se n'apoderaven les mosques, els venedors de cacauets i avellanes, els xarlatans, els venedors de petaques, de «boquilles» i d'encenedors, els pidolaires nafrats de debò o de fer riure; és a dir, una altra mena de gent, potser no tan vençuda com la que hi anava a raure totes les nits, però no gaire més, tanmateix, i cosina germana d'aquella en el gremi de la misèria.

Un cop passades la «freda» i la «calenta» ja som al cor del Paral·lel. Al Paral·lel empedrat de cafès concerts, de teatres, de cinemes, de tavernes, de cafès, de bars, de terrades fornides de cadires i de taules, i de gent que feia beguda. Un Paral·lel bigarrat, acolorit, sorollós, pintoresc, diguem-ne dinàmic?, amb una bona part de desvagats que es dedicaven a la contemplació de la cama i de les cuixes grasses de les cupletistes desmanegades, amb una complaença evident, o bé a badar desmesuradament la boca, a la vorera del davant del Cafè Espanyol, escoltant aquella simfonia inacabable, farcida de grinyols sobtats i de gemecs llargs, entendridors, que desgranava dia i nit, sense parar, l'orgue del que fou teatre Soriano, palau de la pantomima, i que avui s'anomena Teatre Victòria.

Un altre dia en parlarem d'aquest altre tros pintoresc del Paral·lel.

Jaume PASSARELL

EL NOSTRE DESASTROS MUSIC-HALL DE LES ARTISTES

Una de les causes fonamentals del fracàs de les *variétés* és que no hi ha artistes; millor dit, hi ha moltes noies que actuen damunt un escenari, però no per ésser artistes, sinó, degut a un simple *camouflage*. Parlem a abans del 19 de juliol. Qualsevol raspa ilustre, i amb ganes de viure sense treballar, podia saltar damunt un escenari. No interessava que les seves condicions artistiques fossin inexistents. Mentre tingués una cara riallera, fos una mica desvergonyida, o encara que no ho fos, ja s'encomanaria al desvergonyiment de les altres, podia aprendre un cuplet rampló o un ball per sortir del compromis.

El pretext era bo. I a l'empresari el que menys l'interessava era l'art en si. Per contractar la futura artista li feia ensenyar les cames o bé li feia unes proposicions massa honestes. Coneixem casos.

Ell volia la sala plena i amb guanys a base de pocs trencaclosques. Preocupar-se de presentar bons números? Res d'això. Ell mai no tenia la vista a l'escenari per premiar qualitats o corregir defectes. La seva vista estava concentrada en els *«palquitos»*, allí on l'habilitat de la diem-ne ja artista, feia ingressar sengles botelles de xampany a canvi de bitllets grossos. Heus aci el *leit motiv*.

Que poques artistes es salvaven! De la noble professió de dansar amb plàstica i fer sentir el ball, d'exterioritzar tota la bellesa d'unes cançons, pocs casos existien. Eren les més poques i les que tenien un sentit de dignitat i de moral heroica. Perquè era un heroisme ésser artista voltada d'un contuberni, de l'empresari, de la florista, de l'*aviosa* (1) o de qualsevol altre celestina. Actuava quan arribava el seu torn, i fora d'això, la resta de la nit, era un veritable calvari per a ella.

En canvi les altres, passar per l'escenari era qüestió de perdre temps en el «treball». La seva tasca estava en el *foyer* castigant un pressumpte *«Palquista»*, tot bevent el primer *coctel* de la nit. Unes paraules a l'orella i veieu la parella, aparentment feliç, vers aquella inmundicia que se'n deia llotges.

I aixi vivien. I donaven a viure,

.MENTRE TINGUES UNA CARA RIALLERA I FOS UNA MICA DESVERGONYIDA...

evidentment. Perquè la que no era artista es veia obligada a una sèrie de compromisos, de bell antuvi adquirits, i que estalviava a l'empresari de donar mants jornals. Aquelles noietes mantenien l'encarregat del reflector, a base d'un duret a la setmana cada una; l'*aviosa* amb dos o tres, segons la categoria; el cap de la *«claque»* amb deu pessetes o més, segons l'extensió dels aplaudiments; la florista, segons que els «clients» fossin de categoria; el cirabotes i tota una fauna de filisteus. Resumint: que, a vegades, si el dia no es presentava eufòric de personatges, encara havia d'afegir-hi diners de la seva butxaca.

D'aquesta manera han passat anys i anys. Aixi han viscut les varietès, donant tomballons i fent una mena de figareta. Les que tenien sort no es preocupaven d'estudiar, d'anar a l'acadèmia; les que sentien veritablement aquelles ànsies de millorament, no tenien l'escalf del públic i s'ho havien de fer elles mateixes. Deixadesa en unes, tenacitat en les altres. Tampoc la majoria d'empresaris s'esforçaven en premiar les que sobressortien de les altres damunt l'escenari. No els donaven preferència en res, i en canvi per les altres, a vegades, tot era poc.

I podiem haver tingut uns quadres selectes. Amb l'estol de noies que hi havia pels music-halls barcelonins, podiem haver muntat les millors atraccions del món. No es petulància ni vanitat. Ho remarquem perquè hem viscut les varietès tan a la vora, i sabem les enormes possibilitats que haguéssim pogut treure d'unes noies. Aquell dinamisme, aquelles maneres optimistes, l'extraordinària performança d'aprendre un cuplet de memòria, amb gestos propis, només ho produeix un pais com el nostre. A l'estranger, tot és escola i aprenentatge llarg. Aci, les artistes s'ho feien totes soles, sense un mal mestre que les dirigis. Coneixem casos de noies completament analfabetes que aprenien un cuplet en tan sols dir-lo dues vegades. Una memòria prodigiosa. Una mena d'autodidactes. Ho feien bé, s'enfilaven ràpidament i tot en elles era espontani, natural i sense cap enfarfec. D'haver existit una veritable escola, i els empresaris haver estimulat a les estudioses, un altre seria l'*stock* actual d'artistes.

Es per això que avui ens trobem sense artistes. Va desaparèixer el 19 de juliol, aquella mina dels *«palquitos»*, i la desbandada fou general. La que no sentia la vocació, va veure que era un mal negoci seguir continuant amb els nous empresaris.

El panorama actual dels *varietés* a Barcelona, és ben pobre. Poques serien les excepcions. La flor i nata es troba a Madrid, a l'heroic Madrid, i València. Per Barcelona, ja hi ha alguna cosa bona; però li falta personalitat per esdevenir allò que la nostra ciutat necessita. Però aquest tema, és un altre qüestió a tractar, i ho deixem per un article proper.

Llorenç GIBERNAU

(1) *Aviosa:* Corrupció del mot *habilleuse*.

(c) Ministerio de Cultura 2006

LES BARBES DEL VEI, per GUASP

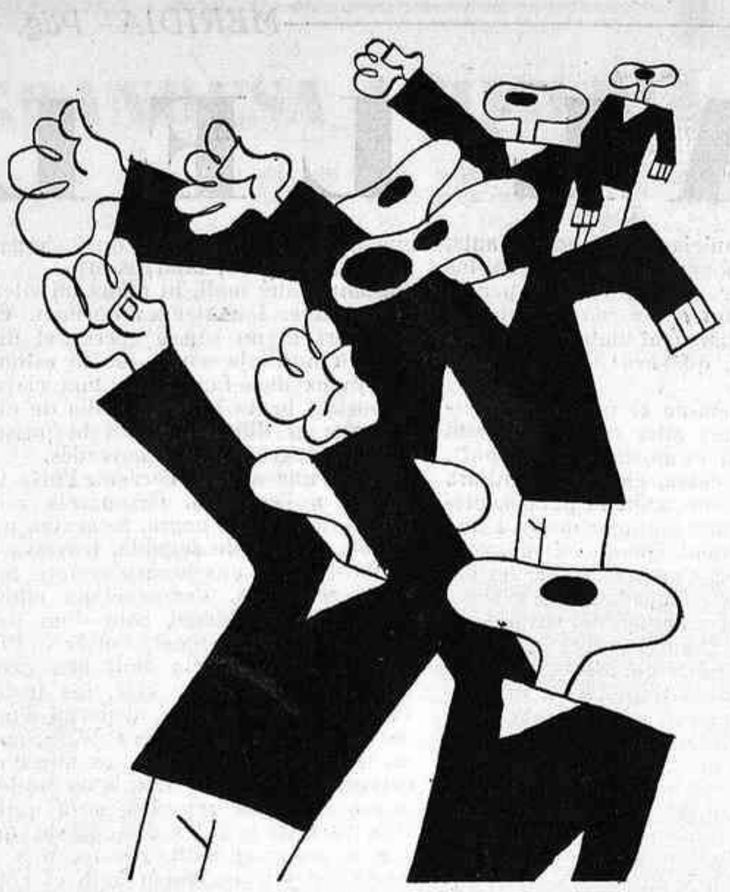

Txecoslovàquia, no serà Austria!

Bèlgica, no serà Austria!

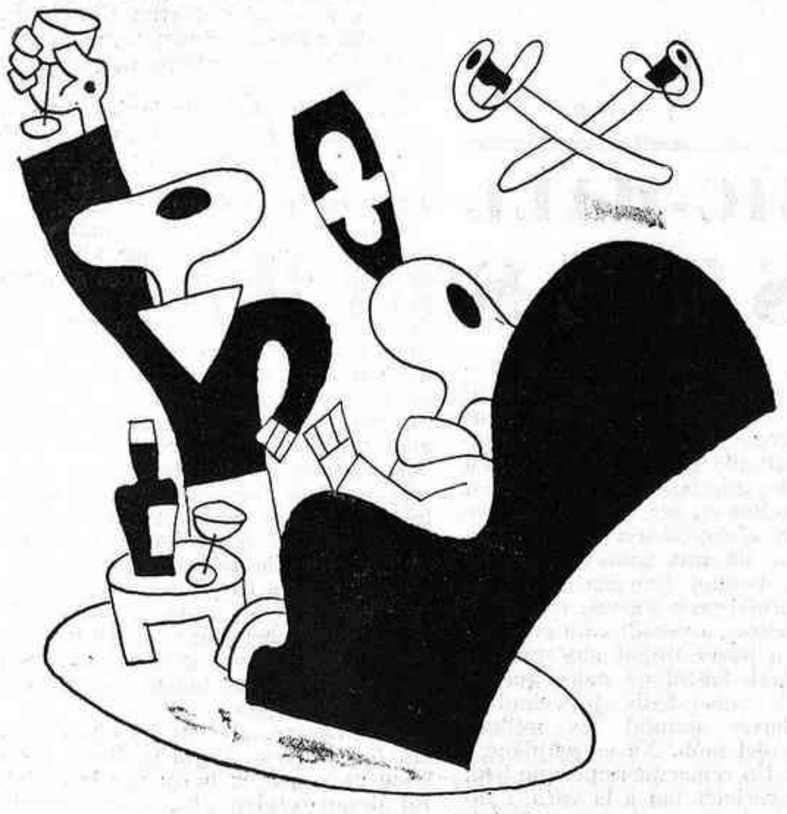

Anglaterra, no serà Austria!

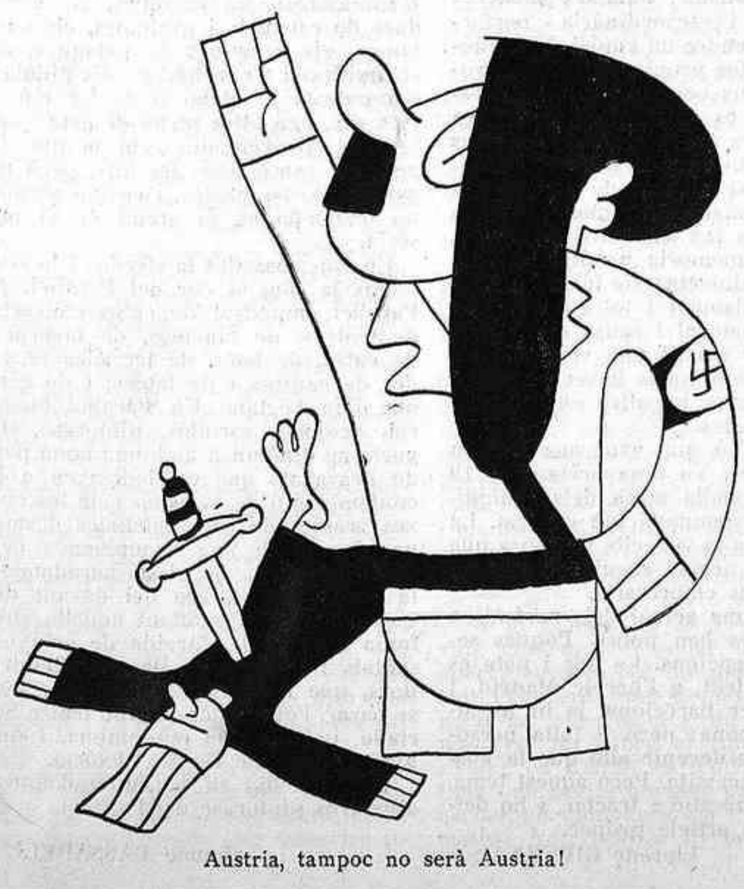

Austria, tampoc no serà Austria!

UNA PAGINA D'HUMOR

COPS DE BEC

QUAN S'ACABARA LA GUERRA?

El mariscal Foch tenia un cuiner que era fill del mateix poble que ell i amb el qual hi havia una gran confiança. Quan la guerra començà de pesar per la seva excessiva durada, els amics del cuiner l'instigaven perquè aixi que li vingués bé preguntés al mariscal quan s'acabaria la guerra. Al cuiner, al qual, dit sigui de pas, també li interessava de conèixer la resposta, mai no li venia a mà fer la pregunta.

S'escaigué que un dia Mariscal i cuiner es quedaren sols, en una posició aïllada. Mentre el segon preparava la minestra, el primer s'hi apropà, afamat de poder conversar amb el seu compatrici, de coses que no tinguessin res a veure amb les operacions militars ni amb res de tot allò que de tants mesos ençà el tenia totalment absorbit.

En veure'l voltar els fogons, el cuiner estigué manta vegada temptat d'engegar-li la consabuda pregunta. Però no gosava. Aixi que li semblava sentir en el cor aquella empenteta que calia per satisfer la curiositat de llurs amics i la seva, el sentit del respecte i l'imperatiu de la disciplina li trabaven la llengua.

Fou Foch qui, desitjós d'entrar en conversa, trencant el silenci, li preguntà:

—¿I què, xicot: quan s'acabarà aquesta guerra?

RAIMU I EL LLORO

L'èxit del film «La casta Susanna», en la interpretació del qual excelleix Raimu, ens ha portat a la memòria una bona anècdota d'aquest notable comediant.

Raimu tornava d'Alger, on havia anat a filmar algunes escenes del «Tartari de Tarascó». Entre els embalums del bagatge que portava, hi havia una gàvia amb un magnific lloro verd i blau. En desembarcar a Marsella, Raimu passava de llarg per la Duana, però l'aturà un burot.

—*M'sieu* Raimu... ¿Ja sabeu que els lloros *paguen?*

—Què em dieu, amic? I com s'ho fan?

—Poc són ells els qui han de ferho. Deixeu-vos de plasenteries. Paguen si són vius. No pas si, és un dir, fóssin morts.

Raimu, perplexe, clava els ulls en el volàtil, el qual, clavant també els seus en l'actor i amb la veu velada per una sobtada inquietud, diu:

—No fem coses, Raimu... Deixa't de gasiveries, i paga!

ALLIÇONAMENT

Clemenceau no podia veure els mobilitzats que lluïen a la mànega esquerre de llurs uniformes uns galons obtinguts sense moure's de la reraguarda. Un dia topà en un corredor del Ministeri de la Guerra amb un jove de l'espècie dels que ara en diem enxufats. El ministre, sense poder-se contenir, l'emprengué i li preguntà com havia conquerit els galons que presumia. L'interpellat, que, naturalment, era un agregat a Intendència, de primer balbucejà una mica, però acabà per confessar que totes les seves victòries les havia obtingudes al Gran Quarter General.

Clemenceau s'anotà el seu nom, cognoms i qualitats, i l'endemà el féu comparèixer al seu despatx.

—Amic meu — li digué—, ahir vaig trobar-vos una mica pàllid, un si és no és anèmic... Què us passa?

—La vida al ministeri és dura, feixuga, aclaparadora, senyor ministre...

—En efecte. I és perquè coincideixo amb vós que he pensat enviar-vos una temporadeta al camp.

El jove agregat somrigué a la idea d'heure, tan inesperadament, un *permis*.

—Aci teniu el vostre full de ruta per a la regió de Verdun... Hi trobareu bosc, aire, sol...

Es digué que d'ençà d'aleshores, els agregats cuitaren a treure's els galons.

EL CATALA QUE ARA NO ES PARLA

Un amic nostre ens diu que l'altre dia va haver d'anar al Teatre Català de la Comèdia, de tres a quatre de la tarda, per trobar-hi una determinada persona. Aquesta, però, encara no hi era, i com que era l'hora d'assaig de la companvia, el nostre amic, per fer temps, va encontornar-se en una butaca, invisible als actors que es movien per l'escenari, gràcies a la penombra de la sala.

L'obra en asasig era «El deixeble del Diable», de Bernard Shaw, però no segons la traducció impecable de l'enyorat Carles Capdevila, que és la única que coneixíem, sinó la d'un ignorat analfabet que ha enriquit la nova versió amb profusió de *buenos, pueses, vamos, entonces* i *hasta luegos*, sobretot en aquella part de l'obra en la qual intervé el senyor Enric Borràs.

Ens sembla que ens agradarà.

LA RADIO

Entre les moltes coses pintoresques que hom escolta, si us plau per força, per ràdio, volem destacar, avui, una perla trobada — escoltada, més ben dit — per una ràdio bastant oficial, de les encara moltes ràdios que, mentre sopeu o dineu, us van emitint, per tal d'assabentar-vos del que passa al món: informacions redactades i llegides de manera que es comenta sola amb la transcripció de la susdita perla.

La perla:

—*Estas jóvenes, fueron martirizadas, escarnecidas, paseadas por las calles de Cádiz... y, después, fueron «afusiladas»!*

ADULTERI

El rellotger X tenia una amant.

Un dia, la dona del rellotger va tenir coneixement de l'adulteri de què la feia víctima el seu marit.

Aquell dia, havent dinat, el rellotger anava, com de costum, a veure l'amant a casa seva, quan, a mig camí, va notar que la muller el seguia.

Ell, impertèrrit, seguí caminant, i en arribar a casa de l'amiga, truca a la porta, entra dret al menjador, s'enfila a una cadira i dóna corda al rellotge de paret.

Baixa de la cadira, i en presència de la dona, va dir a l'amant secament:

—Són dues pessetes.

La dona pròpia estava tota sufocada en veure que havia fet quelcom impropi i equivocat!

UN ALTRE DE RELLOTGES

El fabricant B. era molt de la broma.

La seva amigueta li anuncià anticipadament que en termini breu era el seu sant i que havia vist un preciós rellotge de polsera que li feia molta falta i ensems molta patxoca.

El fabricant B. ho explicava als seus amics de la tertúlia.

—I què?

—Doncs el dia del seu sant, en comptes d'aquell que ella m'havia demanat, que era caríssim, li vaig regalar un rellotge de sorra!

UN ALTRE DE SORRES

El matrimoni Z. baixà l'altre dia al principal, inopinadament, en una hora intempestiva, triada inoportunament per les fatídiques sirenes.

La veïna del principal, tenia visita: un jove amb el cabell riçat i engominat.

Ella comprengué la sorpresa dels veïns que sabien que tenia el marit al front (sanitari) i digué tot escusant-se:

—Aquest amic ve del front del meu marit.

Tothom en tingué prou amb aquesta senzilla explicació.

UN DEL FRONT

L'altre dia, a propòsit dels comentaris actuals sobre la guerra total, ens deia un amic que a cert sector del front de guerra on ell s'està habitualment, el tenen per un heroi, i més d'una vegada ha sentit dir a cau d'orella d'algú que se'l mirava passar:

—Es un tiarro, un heroi.

—¿...?

—Sí, té la dona a Barcelona.

—Segurament la dona — deia ell—, no en deu treure tant de partit a Barcelona de tenir el marit al front.

—Es la guerra total!

A PARIS

A Paris, cada dijous, al mig dia, toquen les sirenes d'alarma, per tal de recordar els parisencs que estan en provable perill de bombardeig aeri i que un dia determinat (no molt llunyà) potser els caldrà trobar en plena vigència totes les mesures defensives que el Govern francès ha anat acumulant en benefici de llurs conciutadans.

Un dels darrers dies, dijous, un parisenc de soca i arrel explicava a un barceloní recentment arribat a Paris, totes aquestes exposades raons que fan tenir tanta cura dels serveis de defensa a França.

Un cop enterat, el barceloní fou interrogat pel parisenc:

—Què us sembla?

—Doncs em sembla que a l'altura que hi som, ja podríeu començar a fer-ho tot això dos copets cada setmana!

«LES SINDICALS I ORGANITZACIONS MOBILITZARAN 100.000 VOLUNTARIS PER A L'EXERCIT POPULAR»

—I per què aquests 100.000 voluntaris?

—Per retirar els «voluntaris».

NAZISME A L'ARGENTINA

—Els nazis ja han començat la seva actuació a la pampa.

—Sí. Fan propaganda poumpera.

SENTIT PRACTIC

—Santedat, a Bascònia ens estan matant tots els pastors d'ànimes.

—Mentre ens deixin les ovelles...

—Diu que han penjat un acaparador.

—Vols dir que a Catalunya han penjat algú per acaparar arròs o mongetes?

—No, «en» Siam.

—Ah...!

—La clau de la situació, la tinc jo. Per quelcom és tan acreditada la clau anglesa.

(c) Ministerio de Cultura 2006